

Alapított 1874-ben!

A cég mindama kiállításokon, melyeken részt vett, mindig az

első díjjal

lett kitüntetve.

Február 1-től május 1-ig az üzleti helyiségek reggeli 7 órától éjjel után 2 óráig nyitvák és így minden rendelés még beérkezte napján vétetik elintézés alá.

MAUTHNER ÖDÖN

MAGKERESKEDÉSE

József főherceg Ő cs. és k. fensége udv. szállítója * Budapest, IV., koronaherczeg-utcza 18. szám alatt.

A n. é. gazda- és kertészközönség figyelmébe ajánlja mindennemű

here-, fű-, takarmányrépa-, konyhakerti-, virág- és erdei magvakkal dúsan ellátott raktárát.

A cég főárjegyzéke, mely 164 oldalra terjed és melyben 600 ábra könnyebbiti meg az egyes cikkek megválasztását, a magárjegyzékek közt határozottan a legnagyobb és legrészletesebb, kívánatra ingyen és bérmentve küldetik meg.

10. SZÁM. 1889.

BUDAPEST. MÁRCZIUS 10. XXXVI. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI ÚJDONSÁGOK együtt: 1 fél évre — 6 *

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre — 4 *

Csupán a POLITIKAI ÚJDONSÁGOK: egész évre 6 frt fél évre — 3 *

Külföldi előfizetésekre a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó

MILÁN KIRÁLY LEMONDÁSA.

I. Milán király e hó 6-án lemondott Szerbia trónjáról s ezzel befejezéséhez jutott egy uralkodói pálya, melyhez meglepő fordulatokban és viszontagságokban, csodálatos sikerekben és megaláztatásokban gazdagabbat alig ismerünk az újabb idők történetében.

Még gyermek volt, mikor váratlanul Szerbia trónjára hivatott, nem sokkal idősebb, mint most egyetlen fia, I. Sándor, kinek javára leköszönt. Nagybátyjának, Obrenovics Mihály fejedelemnek a toposideri parkban történt meggyilkolása üresítette meg számára a trónt, kinek Hunyady Julia grófnővel kötött házasságából gyermeke nem maradt s kitől törvényesen el nem választva ugyan, de tényleg külön válva élt.

Milán volt a szerb uralkodóház egyetlen férfi-sarja. A dinasztia alapítójának, Mihály fejedelem nagyatyjának, Obrenovics Milosnak testvérétől, Efraimtól származott, kinek fia, Milos Katargi Máriát vette nőül, ugyanazt, a ki utóbb Kuza román fejedelemhez való viszonyáról lett nevezetes. E második Milosnak és Katargi Máriának házasságából származott Milán 1854 szeptember 18-án s mint tizenharmadik évében levő ifju egy párisi intézetben tanult, midőn nagybátyjának, Mihály fejedelemnek halála híret s egyúttal azt a fölhívást vette, hogy a megürült trónt foglalja el.

1868 július 2-án történt, hogy a szerb szkupstina fejedelmévé kiáltotta ki. Ágyudörgés, harangzugás és a nép örömrivalgása között vonult az ifju herezeg a nemzetgyűlés elé, mely előtt kijelenté, hogy «bármily ifju és gyöngye vagyok, de minden erőm s tehetségem arra lesz fordítva mindig, hogy népemet boldoggá tegyem.»

Nem töltvén még be azt a kort, melyet Szerbia törvénye az uralkodás önálló viselésére megkíván, Blaznavac ezredes, Garasanin és Risztics hármaskormányzósága teljesíté az ország igazgatásának teendőit, együt-

tal gondot viselvén az ifju fejedelem neveltésére.

1871 szept. 18-án elérvén tizennyolczadik évét, mint nagykoru fejedelem elfoglalta trónját s nehéz körülmények közt is ügyes kézzel vezette a kormányzatot.

Egyetlen férfi-sarja levén az Obrenovics családnak, sokszor fölmerült a nemzetben az aggo-

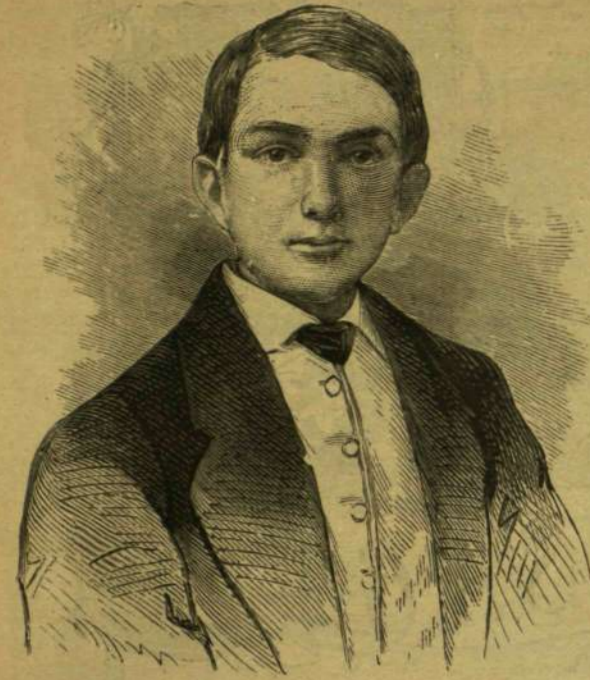
dalom, mi lesz az országból, ha az ifju fejedelmet valami véletlen éri, mely életének végét vet, mielőtt fiutódot hagyta maga után? Sürögös politikai szükségé vált a fejedelmet megházasítani és pedig oly módon, hogy e házassági kötelekből Szerbia függetlenségi törekvéseire lehetőleg kevés veszély származzék. Azért olyan tervek, melyek Szerbia fejedelmét valamely uralkodó családdal hozták volna összeköttetésbe, alig jöhettek szóba, sőt mielőtt ilyenekre csak gondolt volna is valaki, hire jött, hogy Milán fejedelem eljegyezte magának Keesko orosz ezredesnek árván maradt leányát, Natáliát, kinek Romániában és Bessarabiában nagy terjedelmű birtokai vannak s ki a Komnének bizaneci császári dinasztijájáig vezetni föl származását. 1875 okt. 17-én csakugyan meg is történt az esküvő

A házasság boldog első heteire a megpróbáltatásoknak és súlyos csapásoknak nehéz esztendeje következett, mely Milánnak csaknem trónusába került. Az orosz politika elérkezettnek látván az időt, hogy az ozman birodalom ellen tervezett csapását előkészítse, Szerbiát szemelte ki első aknájul, melyet fölrobbantson. A fölszabadulás vágyától égő nép és ifju fejedelem hangulatát fölhasználva, megindult az izgatás s a «nem-hivatalos» jellegű orosz emisszáriusok ellepték az országot, hogy a porta elleni háborút megindítsák. Ott volt aztán a többi közt a híres Csernajevo orosz tábornok is, a ki a szerb hadak főparancsnokságát volt viselendő. 1876-ban Milán csakugyan keztyüt dobott hűbér-ura, a szultán elé; de ez a valmerősége csak romlást és vereségeket hozott számára. Zajcsárnál Oszmán pasa, Javornál Mehemed Ali, a Morava mellett Abdul Kerim mérték seregeire megsemmisítő csapásokat. A szerencsétlenségek e borús napjaiban csak egy verőfényes sugár esett a fejedelem lelkére, 1876 aug. 14-ikén, a mikor neje figyermekkel ajándékozta meg, a ki a császár tiszteletére Sándor nevet nyert a kereszt-ségben.

I. SÁNDOR, SZERBIA KIRÁLYA.

Hogy ily kevés dicsőséggel harcol-

MILÁN MINT GYERMEKIFJÚ. (1868.)

tak a szerb fegyverek, az nem csekély részben terhelte magát a fejedelmet is. Ő indította a háborút, de nem vett részt annak fádalmában, veszélyeiben, s mi alatt katonái ezrével hullottak a csatatereken, ő elvonultságban hódolt a vadászat és egyéb szórakozások örömeinek. A szélhámós Csernaje még neveltségessé is tette, midőn a minden csataterén megvert fejedelmet, mint valami győzedelmes triumfátort, 1876 szeptember 15-én Szerbia királyának kiáltotta ki.

A mit azonban Milán államférfi akezője s a szerb fegyverek ki nem vihathattak, t. i. Szerbia függetlenségét s királyságának elismertetését, azt meghozta a berlini kongresszus. Az európai hatalmak fölmentették Szerbiát a török hűbériség alól, sőt még 15 ezer négyzetmérfölddel meg is nagyobbították az új királyságot. E meglepő sikereket első sorban az osztrák-magyar monarchia erélyes sürgetésének köszönhetette Szerbia, mely nagyhatalomnak érdekében áll s keleti politikájának alapját képezi, hogy a török uralom alól felszabadult balkáni népek független államokká tömörüljenek, azokra más hatalom ne gyakorolhasson túlyomó hatalmat s a maga önző céljaira eszközökül föl ne használhassa.

Milán király és akkori tanácsosai be is látták monarchiánk barátságának megbecsülhetetlen voltát s ettől kezdve oly fordulat következett be Szerbiának külügyi vonatkozásaiban, mely a mi szempontunkból fölötté örömdetesnek volt mondható. Szerbia királyja és józanabb államférfiai belátták, hogy az osztrák-magyar monarchia támogatása a mily megbízható egyfelől, ép oly önzetlen és veszélytelen másfelől, mert Szerbia önállóságát nemcsak hogy nem fenyegeti, hanem azt szilárdítani és biztosítani neki magának is egyik első rendű érdeke. Teljes bizodalommal támaszkodtak tehát a mi barátságunkra, ebben keresvén az ország megszilárdulásának s gazdasági és kulturális fejlődésének egyik legfőbb biztosítékát.

De annál nagyobb ellenszenvet keltett a király e külpolitikájára az orosz körökben, melyek ebben halálanságot láttak a «szabadító» császár ellen s a Szerbiának tett szivességek, a nyelv-, faj- és hitrokonság révén joggal vélték Szerbiát a magok hatalmi politikájára tényezőjének tekinthetni. Tagadhatlan, hogy a szerb nemzetből is sokan osztottak e fölfogásban s az orosz szokásos aknamunkájának Szerbiában is tág tere nyílt s az meg is kezdődött és pedig a király és a hozzánk barátságos indulttal viseltető kormány, a Garasanin-miniszterium elleni állásfoglalásban és igazgatásban.

Mikor 1882 március 6-án, tehát éppen hét

évvel Milán király leköszönése előtt — a szerb uralkodó pár föltette fejére a királyi koronát, az osztrák-magyar követ volt az első, a ki a királyi párt üdvözlőni sietett, ekkép hivatalosan is elismervén új méltóságukat. Ellenben Oroszország sokáig habozott ez elismerés megadásával. Akaszakov és Katkov, a híres pánszláv igazgató vezérek megkezdtek aknamunkájukat. Ügynökeik bejárták az országot s a királynak egyre több ellensége lett a nemzetben és a szkupstinában. Ez utóbbit a király többször volt kénytelen fölösztatni, de csak annyit ért el vele, hogy az orosz pártiak egyre nőttek erőben. Itt-ott nyílt zendülésre is került a dolog a «svábokhoz szító» uralkodó elkergetésére, melyeket a király fegyverrel kényszerült elfojtani. A kivégzett lázadók egyike, Markovics Jefrem főhadnagynak özvegye közvetlen közelről rá is lőtt a királyra, szerencsére azonban nem talált.

Uralkodók a történelem tanúsága szerint nem egyszer folyamodtak ahhoz az eléggé nem kártható fogáshoz, hogy a belső elégtelenséget és zavarokat külső bonyodalommal földézésével csillapítsák el. Milán király hasonlóképp eselkedett 1885-ben, midőn a szomszéd Bulgáriának kényszerítő okok nélkül háborút üzent. E háborúja sem volt szerencsésebb, sem dicsőségesebb, mint a melyet a törökök ellen viselt. A Dragoman-szoroson keresztül Bulgáriába tört szerb sereget tönkre verte Sándor bolgár fejedelem Szivniczánál s az folytonos vereségek között volt kénytelen visszavonulni, úgy, hogy a Pírot melletti vereség után a bolgárok megsemmisítő csapást mérhettek volna a szerb királyságra, ha akkor ismét elő nem áll Ausztria-Magyarország s a végzetes pillanatban föl nem tartóztatja a csapásra fölemelt kezét s rá nem bírja a fegyverszünet megadására, melyre aztán a békekötés következett.

Szerbia tehát újra megmenekült, de sokáig kellett silyenie a szerencsétlen hadjárat következményeit. Még a Milán által épített szép királyi palota is kórházzá változott s maga Natália királyné buzgólkodott a legnagyobb önfeláldozással és odaadással a betegek és sebesültek ápolása körül, éjt nappalra téve, egyedül annak élve, hogy enyhítse a háboru utóháldalmait. Ekkor nyerte meg a szerb nemzet háliját és rokonszenvét annyira, hogy a már akkor közte és férje között kitört viszályban ez utóbbira veszedelmessé válhatott.

Veszedelmessé nemcsak a királyra és trónusára, hanem az általa képviselt külső politikára is. Milán nagyon korán jutott hatalomra s a kik nevelését vezették, nem igen igyekeztek megszilárdítani benne az önelgőzést érenyét. Kétségtelenül nagy szellemi tehetségei nem bírták fölpánczélni szenvedélyei ellen s már régebben hallatszott fölé, hogy egész keleti modern despotává növi ki magát, a ki csak szeszélyeinek, kedvtelésének hódol s ebben még állásának méltósága, az uralkodó komoly gondjai és kötelességei által sem engedi magát korlátoztatni. A királyné büszke és ideges természete bántva érezhette magát férjének sokszor az udvaron kívüli körökben is visszatetszést keltő magatartása által, nem érezte kötelezve magát, hogy hallgatagon töltsen meg az uralkodóval, a kész volt a házi viszály. Ehhez járult, hogy Natália, mint minden izében orosz asszony, följogosítva hitte magát férje politikájával is ellentétes állást foglalni el, úgy hogy már évek előtt hirté járt Milán király lemondási szándokának, mely esetben a kiskoru trónörökös nevében Natália vitte volna az uralkodást, mint regens királyné.

Igy történt, hogy egyre szélesebb lett az örvény, mely a királyi párt egymástól elválasztotta, elannyira, hogy utóvégre valóságos engesztelhetetlen ellenségeké lettek. Nem volt titok Szerbiában, hogy a király rozskarájának táborra a királynéban keresi fötámaszát, abban találja fejét. A királyi konakban minősíthetetlen jelenetekre került a dolog, melyek után már alig lehetett reményelni, hogy az uralkodó-pár közt a családi béke még helyreállhat valaha. Kezdték teljesen szerte válni a király és királyné utjai, nem nyujtva kilátást, hogy még valaha találkozzanak. Hosszu utazásokra indult Milán király a felesége nélkül; hónapokig tartó furdőidényeket töltött Natália királyné külföldön a király nélkül. Többnyire Magyarországon töltötték az elvá-

lásnak e hosszú szakait, mindig más helyen, mindig más időben. Világos lón a világ előtt, hogy nem kívánják a találkozását. Végre a királyné hosszú utra indult. Oroszországot járta be, Livádiába zárandokolt, a hol a csári családnál bevándolta férjét. Aztán Párisba, Belgiumba, majd Németországba utazott, mialatt férje megindította a válópört is ellene, a mit a szerb nemzet határozott kedvetlenséggel fogadott s a király ellen a királynénak fogta pártját.

Nem így a külföld, mely sehogy sem tudta megérteni, hogy egy királyné, ha mint nő szerencsétlennek is érzi magát, nem tudja megbecsülni férjében a királyt. A válópört Milán javára dőlt el s a házasság fölbontásával végződött. A trónörökös Sándor herceget az apának ítélte oda az egyházi bíróság, a minnek az anya ellene szegült. Wiesbadenben játszódtott le az a kínos jelenet, a mikor a német birodalmi hatóságok közbenjöttével a fiut anyjától erőszakosan elszakították, az apa megbízottjának átadták, anyját pedig Németország területéről kiutasították, mint egy olyan szerb alattvalót, a ki a szerb király akarásával s az ennek törvényesen megítélt jogokkal makacsul daczol. Natália megszűnt Szerbia királynéja lenni, lett újra az, a mi leánykorában volt, egyszerű Keesko Natália, a ki egykori országának még területéről is kiutasított.

A király visszanyerte fiát, megszabadult házi nyugétól s most már azt hihette, zavartalanul élhet rendeltetésének. Csalódott. Elfeledkezett arról, hogy vannak általános érvényű elvek, melyek alól senki sem vonhatja ki magát büntetlenül. Legkevesebb egy oly állásu egyén, mint a király. A szerb közvélemény határozottan ellene fordult a válópört miatt, míg a rokonszenven annál melegebben nyilvánult a királyné mellett. Mind kényesebbé és kínosabbá vált a király helyzete. Hogy megszabaduljon tőle, kibekült régi ellenségeivel, a radikálisokkal, azokból alakított kormányt s a muszkabarát szkupstinát egy olyan alkotmányval lepte meg, mely szabadelvűségben a legmerészebb várakozást is messze meghaladja.

Ez sem használta semmit. Az elégtelenség azért egyre nőtt.

Milán király megunva helyzete kinait s nem támogatva attól a szilárd kötelességtől, mely egyedül lehetett volna biztos irányadója, e hó 6-án lemondott a trónról, egyetlen fia javára, ki most I. Sándor névvel Szerbiának királyja lesz, ha isten megtartja addig életét, míg az uralkodást átveheti.

Sándor herceg még csak tizenharmadik évét éli. A mig nagykorúvá lesz, regenseket nevezett melleje a leköszönt király, a kik az uralkodást az ő nevében vezessék. E regensek egyike ugyanaz a Risztics, a ki már Milán kiskorúsága alatt is egyik tagja vala a hármas regensségek. Az oroszok iránti barátságáról volt nevezetes miniszterelnök korában is. Két társa, Protics és Belimarkovics tábornokok határozatlan politikai irányu férfiak s különben is kevésbé jelentékenyek, semhogy Riszticsét ellensúlyozhatnák.

A kis Sándor herceg, most már király, mint említettük, Szerbiának nagyon szomorú napjában született s világra jöttét nem üdvözölte a vérben' fuldokló nemzet öröme. Első gyermekévei is meglehetősen örömtelenül teltek el szüleinek viszálykodása miatt. Mikor ezek egymást már kerülni kezdték, Sándor rendszeren anyjával maradt s csak ritkán és rövid időközökre találkozhatott atyjával, egész odáig, mikor Wiesbadenből, anyjától elszakítva, atyjához vitték, a ki Bieskéig utazott elébe.

Azóta együtt vannak, apa meg fia. De a fia, daczára atya becézésének, nem bírta feledni anyját, nem tudta megérteni, miért kell tőle távol élnie s miért kell annak idegen országokban vándorolni, mikor itthon neki magának is országa van. Hiába rendeztek számára katonai parádákat, vitték bálókba, kirándulásokra: lelkeben ott maradt bujdosó anyjának bánatos emléke s őt magát is időnek előtte buskomorá tette.

Milán, lemondva a trónról, külföldön, talán

Magyar-, talán Németországon fog megtelepedni, s egészen mint magán ember készül élni, a ki szórakozásokba készül eltemetni azt a gyöttrő gondolatot, hogy egy országot hagyott el, melynek boldogítására vállalkozott, hogy az elvállalt tartozásokkal nem volt bátorsága szembeállani, mint a hogy őt arra koronája kötelezte. Valamint hogy nem állt helyt a háboru veszedelmeiben, melyeket maga idézett föl, ép úgy meghatárlt uralkodói kötelességei elől is, mintha a királyi hivatás nem lenne egyéb, mint valami üzlet, melylyel, ha kedvezőtlenre fordul, föl-hagynak.

—rs.

A ROSSZUL OSZTOZOTT TESTIVÉREK.

ÉLETKÉP.

Írtá: JÓKAI MÓR.

(Végo.)

Nagyon szomorú vége lett ennek a történetnek.

Egy reggel, átűzött éj után, mánorosan tért haza a faluból a Tóni. Minden pénzét elvesztette a «Sipi» játékon. Aztán azt hitte, mint minden szenvedélyes játékos, hogy ha ő neki most pénze volna, hogy folytathatná a játékot, hát minden veszteségét helyreütné.

Az atyját épen az udvaron találta, munkában.

— Adj pénzt öreg! — kiáltá rá rekedt hangon.

— Hiszen csak tegnapelőtt adtam oda a tinómnak az árá.

— Azt már elvitte az ördög.

— Hát keresd az ördögön, a ki elvitte.

— Keresem. Neked kell ide adnod. Vagy felgyujtom az asztagodat.

— Nekem már nincs se égen, se padláson egy árva forintom sem.

— Van a törpének.

— Az a törpé. Azt az kereste.

— Világással kereste! Komédiás volt! Az szegény-pézn.

— Ne szöld meg! Ha ő nem segített volna rajtnak, most házról-házra járhatnánk koldulni.

— Te, vén salabakter, mehetsz koldulni, de én nem megyek.

— Hát talán zsákok fogsz hordani a Dunaparton, mi?

— Nem hordok én. Hanem agyonütök egy zsidót s mindgyárt lesz pénzem.

— Hát még zsvány is telik ki belőled? Te istentelen.

Erre a szóra elkezdett czifrán káromkodni a Tóni. (Azt az egyet megtanulta a magyarbul.)

— Engem zsványoknak mertél nevezni! Ezért kítaposom a lelket! Hol az a vasvilla?

A szegény apa, látva, hogy a fia egészen meg van dühödve, beszaladt a házba s magára zárta az ajtót.

Az pedig olyan dühbe jött, hogy se Istent, se embert nem ismert többé. Felkapta a vasvillát, s rohant az ajtónak, esküdzőve, hogy ma véget vet a göthös öreg nyomorult életének.

Az anyja meg a felesége oda rohantak hozzá, hogy kiengeszteljék: attul még dühösebb lett. Az anyját úgy meglökte, hogy az elterült a földön, a feleségének pedig megfogta a haját, analfogva hurczolta az ajtóig, s annak a fejével kezdte az ajtót döngetni.

Ekkor odagrott hozzá a kis törpe s megkapta a kezét, melylyel a Lizi hajfonadékat tépászta a Tóni.

— Bocsásd el ezt a szegény asszonyt, Tóni! — Te is itt vagy? Te lidérez! Te milling! Azt akarod, hogy a holdba rugjalak fel?

A törpe bírokra nem kelhetett az óriással; hanem arra képes volt, a mit egy vadállat meg tud tenni, hogy a Tóni kezét úgy meghegnyta, hogy az fájdalommal felordított s eleresztette a felesége haját.

A LÖVÉS ELDÖRDÜLT...

Ekkor aztán az egész haragja a törpe ellen fordult; hirtelen torkon ragadta azt s felkapta a levegőbe.

— Hát megharaptál? Te macska! Te denevér! Most az egyszer nem szabadulsz ki élve a kezem közül! Ide szegezlek az ajtóhoz, mint a bór-egert!

S felemelte a jobb kezével a vas villát, hogy fenyegetését végrehajtsa.

Abban a perczben felnyílt az ajtó, s kilépett rajta az öreg Groll. Pisztoly volt a kezében.

— Bocsásd el rögtön a bányádat, vagy agyonlölök! — kiáltá a fiára.

— Majd csak előbb felnyársolom erre a vasvillára, mint a békát.

A törpének az areza már szederjes volt a foga-
togatástól, kezei, lábai vonaglottak.

A lövés eldőrdült. A nagy erős fiu sziven találva esett arezra az apja lábához.

E szörny-tett után egyenesen hozzám jött az öreg Groll, ezzel a szóval.

«Megöttem a fiamat! Már most engem is felakasztanak!»

Elmondta, hogyan történt.

Én aztán leirtam ezt az egész történetet s elküldtem azt a törvényszék elnökének.

A törvényszék a fiugyilkos apát «egy évi» fogságra ítélte: a legmagasabb kegyelem azt is elengedte neki.

... Egy tavaszi napon a svábhegyi kertemben egy szép spanyol meggyfát találtam hi-rem nélkül elültetve. Az öreg Groll hozta azt oda maga a vállán, s ültette el — emlékül a megölt fiára. — Azóta nagyot nőtt ez a fa; de gyümölcsöt nem hozott sona.

IVANOV KÖZLEGÉNY ÉLMÉNYEIBŐL.

Elbeszélés.

Írtá GARSIN VSZEVOLOD.

Oroszból fordította Szabó Endre.

(Folytatás.)

Indulás előtt, midőn a már teljesen kész ezred
rendben állt és várta a vezényszót, elébb össze-
gyűlt néhány tiszt s a mi ezredünk fiatal papocská-
ja. A sorból kiszóltottak engemet s a többi
zászlóaljából még négy önkéntest; mindannyian
a hadjárat idejére állottunk be az ezredbe. Fegy-
vereinket a szomszédainknál hagytva, előre lép-
tünk s megállottunk egy zászló mellett; isme-

retlen társaim izgatottak voltak, de az én szívem
is gyorsabban dobogott, mint egyébkor.

— Készítétek el a zászlót! — mondá a zászlóalj-parancsnok. A zászló-tartó meghajtotta a zászlót; segítői levették arról a tokot. A régi, megkopott, zöld selyem-zsövet meglobogott a szélben. Mi köréje állottunk s egyik kezünket a rudjára tette, másikat feltartva ismételtük a pap szavait, a ki egy ócska papírról olvasta fel a régi Péter-féle eskuformát. Esembe jutottak Karpyes Vaszilij szavai, mikor elindultunk. Hol van azokról szó? Gondoltam magamban. S a mint az ő császári felségeért teljesítendő szolgálatok egész sorát felolvasták, minők: a táborba szállás, a támadás, előörsi és utó-örsi, várbeli és őrzemi szolgálatok, fuvar-fedezetek, — végre meghal-
lottam azokat a szavakat: «nem kimélve élete-
met»; ismételtük hangosan mind az öten, — s oda tekintve a harcra készen álló legénység sötét sorára, éreztem, hogy ezek nem pusztá szavak.

Visszatértünk a sorba; az ezred megnözdült, aztán hosszú oszlopba bontakozva, erőszakolt menetben indult el a Dunához. A lövődözések, a melyek onnan hallhatók voltak, elnémultak.

Mint egy álomra emlékszem vissza erre a me-
netre, a porra, a melyet az utánunk vágatva érkező kozák-ezredek vertek, a széles pusztára, a mely a Dunáig ért, a Duna tulsó, kékelő part-
jára, a melyet már vagy tizenöt vésztányiról megláttunk, a fáradságra, a hőségre, a Zimnicza mellett talált kút körül lefolyt tolongásra és dulakodásra, a kis, piszkos városra, a mely tele volt katonasággal, valami tábornokokra, a kik erkélyeiről sapkáikkal intettek felénk és hur-
ráztak, a mire mi visszafelelgettünk.
— Átkeltek, átkeltek! — hangzott köröskörül.
— Kétszáz halott, ötszáz sebesült.

VIII.

Már sötét volt, mikor lemenve a partról, egy keskeny hidon átkelünk a Duna egy részén s egy alacsony, fővenyes szigetre értünk, a mely még nedves volt a róla nem rég letakarodott víz-
től. Emlékszem a sötétben összeveredő szuronyok éles nyisszanására, az utánunk jövő tüzéségek tompa dobogására, a széles folyó fekete töme-
gére, a tulsó parton égő apró tűzretek, a hova nekünk másnap át kellett jutni s a hol — mint én képzeltem — újabb csata lesz. Jobb rá se gondolni, hanem elaludni, határozotam el magamban s lefeküdtem a nyirkos homokra.

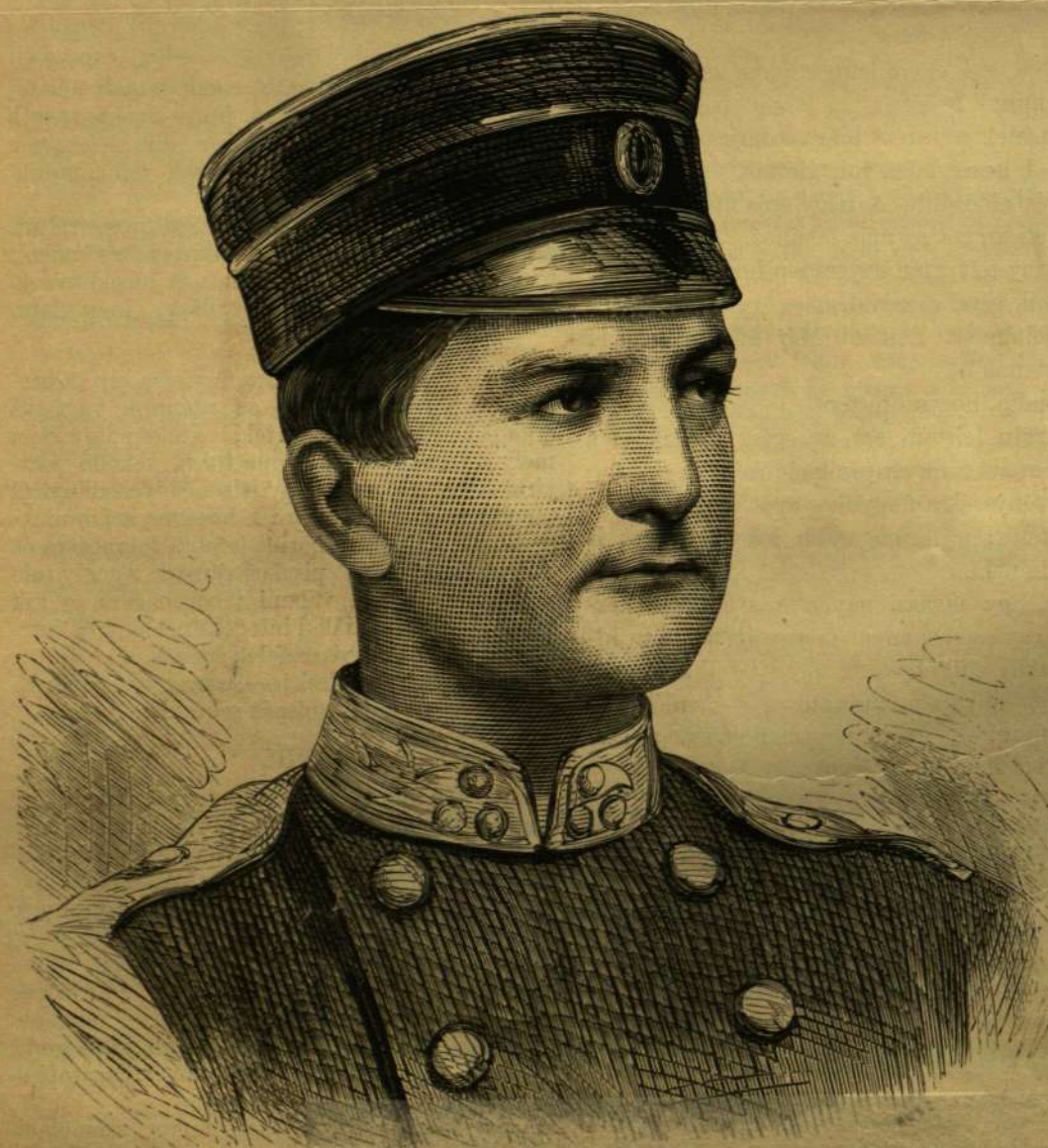
A nap már magasban volt, mikor szememet felnyitottam. A víz mellett már földhányások voltak az útegek és a lövészek számára: a Dunán túl, a kanyargó parton kerek és szőlők voltak láthatók, a melyekben a mi katonáink bemusz-
tek; azon túl egyre jobban kiemelkedtek a ma-

BELGRÁD.

BELGRÁD A DUNÁRÓL TEKINTVE.

MILÁN 1871-BEN, MIDŐN A SZERB TRÓNT ELFOGLALTA.

A BELGRÁDI KIRÁLYI PALOTA.

TRÓNVALTOZÁS SZERBIÁBAN.

BISZTICS JÁNOS SZERB REGENS.

gaslatok, élesen vonva meg a láthatár körét. Jobbra ezektől, mintegy három versztányira, halmonok fehéreltek Szisztovo háza. Egy gőzhajó, utána kötött uszály-hajóval, zászlóaljat zászlóalj után szállított át a tulsó partra. A partunk mentén egy kis teherszállító gőzös sípogatott.

— Szerencsés átélést, Mihajlyes Vladimir — üdvözölt vidáman Fjodorov.

— Hasonlóképen! Csakhogy még nem kéltünk ám át.

— Mindjárt jön a gőzös és felszed bennünket. Azt mondják, hogy a török monitor nincs messze; ez a kis számovár* van ellene elkészítve. Itt rámutatók a kis teherszállító gőzösre. Menynyi ember elveszett, uramisten! folytatta, megváltoztatva hangját. Csak úgy vitték át őket erről az oldalról...

S elbeszélte nekem a szisztovói esata részleteit.

— Most mi következünk. Ha átmegyünk a másik oldalra, a törökök ránk esnek... No, mégis csak jól jártunk: mi élünk, de azok... Egy csomó katonát és tiszt állt nem messze, oda intett kezével, valami láthatatlan tárgy körül álltak, a melyet mindannyian néztek.

— Mi lehet az?

— A mi holtjainkat hozták oda. Menjen, nézze meg, Mihajlyes, szörnyűség az.

Oda mentem. Mindnyájan levett sapkával, szótlanul nézték a homokon sorba fektetett testeket. Platonyes Iván, Sztebeljkov és Venczel szintén ott voltak. Platonyes Iván haragosan pislogott, krákkogott és nagyokat fújt; Sztebeljkov naiv kíváncsisággal nyújtotta előre vékony nyakát; Venczel mélyen elgondolkozva állt.

A homokon ketten feküdtek. Az egyik egy megtermett, szép finn gárdista, abból az élite-félszázadból, a mely egy roham alkalmával legényesége felét elvesztette. Gyomrán volt megsebesítve s a mint látszott: sokáig vívdótt, míg meghalt. Szenvedéseinek jelül valami finom, átszemelt, megtszult és szelid kifejezés maradt arcán. Szemei be voltak hunyva, kezei mellére téve. Maga helyezkedett-e így el halálakor, vagy pajtásai helyezték így el? — Tekintete nem árult el ijedelmet és iszonyt, csak kimondhatatlan fájdalomt az élettől való megválás miatt.

Platonyes Iván lehajlott a hullához s felvévén annak a feje körül fekvő sípkáját, az ellenzóról ezt olvasta le: Zsurenko Iván, a harmadik századból. — «Hoholj volt az istenadta!»* mondá lassan. S nekem eszembe jutott az én szülőföldem, a puszták foró szele, az út-menti falu, a bokros mezők, szeleiken fűzfákkal, a fehér házikó vörös ablak-táblákkal... ki vár ott tégedet? A másik egy volhyniai ezredbeli katona volt. Hirtelen halt meg. Izgatottan futott előre a rohamban; a golyó homlokán találta, fejébe hatolt, fekete sebhelyet hagyva maga után. Úgy feküdt ott kinyitott, de már megüvegesedett szemekkel, kinyitott szájjal s elferdült és szürkére vált arccal.

— Ez se várta ezt! — mondá Platonyes Iván. Meg kell tisztítani. Nincs már ennek egyébre szüksége.

Aztán elfordult; a katonák gyorsan félre álltak, hogy helyet engedjenek neki. Én és Sztebeljkov utána mentünk. Venczel utólért bennünket.

— Nos, Ivanov, — szólított meg, — látta?

— Láttam, Nikolajies Péter, — feleltem.

— Mit gondolt ön, mikor úgy nézte őket? — kérdé sötéten. S én bennem egyszerre fellángolt a harag ez ellen a rossz ember ellen s szerettem volna neki valami kemény szót mondani.

— Sokat! S leginkább azt, hogy ezek most már nem «ágyú-töltelek». Ezeknek már nem kell rend és fegyver és senki sem fogja már őket e miatt sanyargatni. Ők már nem katonák, nem alárendeltek, — mondám remegő ajkakkal, — hanem emberek.

Venczelnek megvillantak a szemei; torkából valami hang szakadt ki, de aztán félbehagyta; úgy látszik: valamit akart nekem felelni, de ezuttal uralkodott magán. Mellettem ment, fejét lehorgasztva s néhány lépés után, a nélkül, hogy rám nézett volna, mondá:

— Ugy van, Ivanov, önnek igaza van. Emberek ők... holt emberek.

* Ten-főző.
** Hoholj: a kisorszokos gúny-neve. Arról ismertem meg Platonyes Iván, hogy neve ko-ban végszódott.

Forrás.

IX.

Átvittek bennünket a Dunán; néhány napig Szisztovo mellett álltunk, várva a törököt, aztán elindult a katonaság befelé. Mentünk mi is. Sokáig küldöztek bennünket hol ide, hol oda, úgy hogy megfordultunk Tirnova közelében s nem messze jártunk Plevnától, — hanem elmult három hét, és mi még egyszer sem jutottunk annyira, hogy csatánk lett volna. Végre kiküldtek bennünket, feladatunk lévén a nagy török hadsereg támadását megakadályozni. Hetven versztányira negyven ezer orosz volt széthelyezve; ezek ellen mintegy száz ezer török állt s csak parancsnokunk óvatos, semmit nem kockáztató, pusztán védelemre szorított eljárásának s a török pása késedelmeskedésének köszönhetően, hogy feladatunkat megoldhattuk, a mely abban állt, hogy ne engedjük meg a töröknek főhadsergünket a Dunától elvágni.

Mi kevesen voltunk, harcvezeték pedig igen széles, ugyanazért ritkán volt időnk pihenésre, megjártunk sok falut, hol itt, hol ott jelenve meg, hogy elálljuk utját a vár támadásnak; oly mélyen behatoltunk Bulgáriába, hogy élmezési kocsijaink nem találtak ránk s nekünk éhezni kellett, felosztván két napra való kétszersültünket őt, sőt több napra is. Az éhező katonák a félig ért búzát a sátor-vászonon veszőkkel kicsépelelték, savanyu vadalmával valami undorító keveréket főztek belőle, ső nélkül (mert azt sem volt honnan venni), s megbetegedtek tőle. A zászlóaljak fogyni kezdtek, habár nem esztázták is.

Julius közepén dandárnok, néhány század lovassággal és két üteg ágyúval, egy török faluba érkezett, a mely a lakosoktól elhagyatva, félig levegye, romokban hevert. Táborunk egy magas, szakadékos hegyen volt; a falu lent fektett, egy völgy alján, a melyen egy kis patak futott végig. A völgy másik oldalán girbe-görbe, magas sziklák emelkedtek. Ez, a mint gondoltuk, török föld volt, de a törökök a közelben nem mutatkoztak. Néhány napig állottunk ott a hegyen, csaknem egy harapás kenyér nélkül, nehezen jutva vízhez, mert messzire le kellett érte járni egy forráshoz, a mely lent fakadt a sziklák közül. Tökéletesen el voltunk vála hadsereginktől s fogalmunk sem volt róla, hogy mi történik a világon. Előttünk mintegy tizenöt versztányira kőzokok voltak előrsőn; két vagy három szotnyájuk* mintegy husz versztányi szélességben volt felállítva. Törökök ott sem voltak.

Dacára annak, hogy nem tudtuk az ellenséget fölfedezni, a mi kis csapatunk minden elővigyázati intézkedést megtett. A tábor körül éjjel-nappal sűrű őrs-lánc képezetett. A tereplajdonosságához képest ez a lánc igen hosszú volt s mindennap néhány század volt elfoglalva e dologtalan, de nagyon fárasztó szolgálattal.

A télenség, a csaknem folytonos éhezés, a helyzet bizonytalansága, igen rossz hatással volt a legényeségre.

A tábori lazaretek tele voltak betegekkel; mindennap szállítottak hideglelés miatt elgyengült és elcsigázott betegeket valahova a divizionális lazaretre. A századokban a teljes létszámnak fele, harmada maradt meg. Mindnyájan mogorvák voltak s esatába kívánczoktak.

Végre rá került a sor erre is. Egy kőzák-szotnya parancsnokától oda vágatott hozzánk egy kőzák azzal a jelentéssel, hogy a törökök megkérték a támadást, s hogy a segédparancsnok kénytelen volt embereit visszavonni és öt versztányira hátrálni. Később kiderült, hogy a törökök visszafordultak, nem akarván a támadást folytatni, s hogy mi megmaradhatunk helyünkön, annyival inkább, mert nekünk senki sem rendelte meg, hogy előre nyomuljunk. De akkori tábornok-parancsnokunk, a ki csak nem rég érkezett hozzánk Pétervárról, épen úgy érezte magát, mint a hadesapát minden emberre. A legényeségek pedig elviselhetetlen volt már összedugott kézzel ülni vagy napokon keresztül őrségen állni a láthatatlan, s mint a hogy mindenki hitte: nem létező ellenség ellen, hitvány eledellel táplálkozni és várni, hogy mikor kerül mindenki a betegség. Mindenki esatába akart menni. S a tábornok kiadta a rendeletet az előre nyomulásra.

A hadesapát felét ott hagytuk a táborban. A helyzet annyira ismeretlen volt, hogy egész más felől lehetett támadást várni. Tízennyeg század gyalogság, lovasság és négy ágyú delután elindult előre.

Benyult a csizmaszárába a dohánnyért és még sokáig dörmögött, miközben megtöltötte pipáját és rágyújtott. Aztán eltéve a dohány-csacskót, jobban elhelyezkedett ültő helyében, átfogta kezével a térdét s valami nehéz gondolatokba merült.

* Szotnya — század.

Forrás.

Forrás.

Forrás.

Forrás.

Forrás.

Forrás.

dult előre. Soha sem mentünk még oly gyorsan és fürgén, kivéve azt a napot, mikor az uralkodó előtt jelentünk meg.

Völgnyek lefelé mentünk, egymásután hagytuk el a néptelen török és bolgár falvakat. A szűk síkatorokban, a melyek embemnyi magasságnál feljebb vont sövények közt vittek el, nem lehetett látni sem embert, sem állatot, még kutyát sem; csak tyukok röpkedtek el kotkodacosolva előtünk a sövényekre és házfedelekre, s libák szálltak fel nehezen s igyekeztek elrepuhni. A kertcskékből kitekintettek a mindenféle fajú, érett szilvákkal megrakott fa-galyak. A legutolsó faluban, öt versztányira attól a helytől, a hol a törököt sejtettük, félóra pihenőt tartottunk. Itt az éhes katonák temérdek szilvát szedtek össze, jóllaktak belőle, s megtöltötték vele tarisznyaikat. Némelyek, persze nagyon kevesen, egy pár tyukot és libát fogdostak össze és metszettek meg, aztán megkoppasztva azokat, magukkal vitték. Eszembe jutott, hogy ugyan-ezek a katonák a szisztovói átélést előt, ütközést várván, hogy kibányták a bornyukból a holmijokat, — s fel is említtem ezt Zsitkovnak, a ki épen egy nagy libát koppasztott.

— Hja, Mihajlyes, ha nem voltunk is esatában, de megszoktuk már, hogy mindig várjuk. Minden megtörténhetik, csak utána kell nézni. Aztán ha ütközünk lesz is — az étel nem kér enni. S hátha élve marad az ember? legalább van mit harapni.

— Fél kend? — kérdém tőle mintegy önkéntelenül.

— Hja, meglehet, hogy nem lesz semmi baj, — felelt kis szünet után, hunyorgatva a szemével és sietve tűnt el az utolsó fehér pelyheket.

— De hátha lesz?

— Ha lesz, — akár tetszik, akár nem, menni kell. Nem sokat kérdeznek bennünket. Isten hírével előre! Add csak ide a késedet, neked igen jó késed van. — Oda adtam neki nagy vadász-késemet. Ketté vágta a libát s a felét nekem nyújtotta. — Tedd el magadnak, hátha rászorulsz. Arról pedig, hogy lesz-e baj, nem lesz-e, ne beszélj többit, uram. Sokkal jobb. Az isten kezében vagyunk. Ő előre el nem bujhatsz.

— Ha egyszer beléd repül a golyó vagy gránát, hát ugyan hova is bujnál el? — erősitte Fjodorov, a ki mellettlünk heverészett. — Én azt mondom, Mihajlyes Vladimir, hogy a futásban még nagyobb, több a veszedelem. Mert a golyó a tejória szerint ilyen utat tesz ni (itt megmutatta az ujjával, hogy milyet?) s az embernek könnyebben hátába fordul.

— Ugy van, — mondám én, — különösen a török golyója. Azt mondják, hogy a törökök nagyon magasra céloznak.

— No, te okos — mondá Fjodorovnak Zsitkov, — csak te beszélj. Majd mutatnak ott neked tejóriát. Hanem persze, — tette hozzá elgondolkozva, — már mégis csak jobb előre menni.

— A hová a parancsnok rendeli — mondá Fjodorov. — A mienk pedig előre megy, nem gyáva.

— Előre. Nem gyáva. Nyemcevez is előre megy.

— Zsitkov bátyó — kérdé Fjodorov, — mit gondolsz: élve marad az ma, vagy sem?

Zsitkov lesütötte szemét.

— Kiről beszélés? kérdé aztán.

— Jól van no! Láttad őt? Így jár minden része, ni!

Zsitkov még mogorvább lett.

— Szamarságokat fecsegsz, — mondá tompán.

— Hát mikor a Duna felé jöttünk: mit beszéltek? mondá Fjodorov.

— A Duna felé! — Megharagudtak, hát mindent össze-vissza beszéltek. Hiszen nem lehetett már elviselni. Mit képzelsz, hogy orgyilkosok azok? — mondá Zsitkov Fjodorov felé fordulva s keményen a szemébe nézve. — Hogy nem ismernek istent? Nem tudják, hogy hova mennek. Meglehet, hogy egyikük-másikuk ma az isten előtt számol le s olyanra járjon az eszük? A Duna előtt! Hiszen a Duna előtt én is mondtam egyszer az urnak (itt felém intett). Igaz, hogy mondtam, mert — szörnyűség volt azt nézni. De hát hogy jut neked eszedbe a Dunáig történt dolog?

Benyult a csizmaszárába a dohánnyért és még sokáig dörmögött, miközben megtöltötte pipáját és rágyújtott. Aztán eltéve a dohány-csacskót, jobban elhelyezkedett ültő helyében, átfogta kezével a térdét s valami nehéz gondolatokba merült.

(Folyt. köv.)

BARANGOLÁS SZENT-PÉTERVÁRON.

Eredeti levelek Szent-Pétervárról.

III.

Mivel fejezhetné be az ember méltóbban oroszországi leveleit mint jéggel!

Hja, nem vagyok Olaszországban. Onnan bizonyosan narancsokról írnék, de hát itt jó a jég is. Ámbár egy kis darab Olaszországot kapunk itt is. Hiszen imhol az úgynevezett Nikolája; ha pompás üvegábrán betekintünk, csakugyan nem hinnénk, hogy Szent-Pétervár egyik utcáján vagyunk, — és pedig tél közepén. Ott nyílik a temérdek gyöngyvírág, ibolya, nefejeles, róza és más mindenféle üden, vidáman, teljes szin pompában, mintha nem is az éjszaki sark szomszédóságában, hanem ott valahol Szcília afrikai szellőben fürdő partjain volnának.

De térjünk vissza a jégre, még pedig a jég-palotára, melyről utóbbi levelemben röviden emlékeztem. Rajzát is bemutatam most, a miből látható, hogy csinos és izékes valami, s a palota nevet csakugyan megérdemli. Nem mondom ugyan hogy a dogék palotájával versenyezhetne, de viszont lefözi ezt egy tekintetben, t. i. az anyag dolgában, lévén tetőtől talpig a Néva gyémánt-tisztságú jégéből építve. Ezzel aztán nem versenyezhet semmiféle márvány vagy alabástrom.

Van a szentpéterváriaknak egy olyan város-liget-féle mulatóhelyük, mely hogy a hosszu télen se heverjen, hát ráépítik a jégpalotát, mely, mint említém, egy valódi palota minden kellekével és felszereléssel az utolsó szegig el van látva esupa jégből. De még szobrokból sem szűkölködik: a fél mythologia képviselvé van itt, s pedig művészi kivitelben. Junó, Vénus, Amor — pompás névai jégből. Szegények, szinte úgy látszik, hogy dideregnek. De hogy is ne; ők, kik eddig csupa pároszi márványhoz voltak szokva, most ime hideg jéggé lettek, a mi különben is szellős öltözetük mellett eléggé kellemetlen dolog. Hej ha még megvolna egykori hatalmuk, majd adnának a barbár művészeknek, a kiből annyi emberes sem volt, hogy legalább egy-egy nyuszot-prémes bundát adott volna rájuk. De hát hiába, ilyen a világ sorja. S ha meg majd a tavaszon arról az Olympus felől ide érnek az öreg Aeolus meleg fufalatai, akkor még szomoróbb sors várakozik az Olympus ide szorult lakóira: elolvadnak, vízvé válnak, s töcsává lett bájos tagjaikban mosdatlan sarmata barbárak idomlatlan lábait tapicskolnak.

Borzasztó állapot. Pedig még evvel koránt sincs vége: a másik télen újra kell születniök, s így megy ez, míg Szent-Pétervár és muszka művész lesz a világon.

De hát hogy győzi az a kegyetlen művész ezeket a szobrokat minden télen újra szülni? Igen egyszerűen. Van neki valami mintája bádógból, abba kiönti a jámbor olymposi lakókat, s — megvan. A többit megteszi a véső helyett szolgáló meleg vas, meg egy érez-álaréz, melylyel, ha megmelegítetik, a kisebb hibák egy percz alatt helyrehozhatnák, jobban mondvá helyre olvasztatnák. Borzasztó profanzálása a szent művészetnek, de hát ezelszerű és olcsó, a mi pedig a barbar Praxitelesek előtt fődolog.

Este valóban tündéri ez a jégpalota, midőn a hatalmas villamvilágítás egészen átítázkókká teszi falait. Ez már olyan látvány, a mely bárkit is képes elbűvölni: a mesék tündérpalotája valóságban.

Csak egy helyen nem átlátszó a falak, t. i. a földszint boltozatai, melyek vászonnal vannak bevonva. Eleinte el nem tudja az ember ennek az okát találni, de csakhamar rájön aztán: midőn mi a földszinti termekben vagyunk, ugyanakkor mások az emeleten sétálgatnak, s ha az a vászon ott nem volna, az az indikrét jégboltozat sok mindenfelét el találna árulni az esetleg felkandikáló kíváncsoknak.

A palota előtt három iramszarvas ácsorog, egyszerű lapp szánkóba fogva, s ez emberséges állatot minden pillanatban készek a palota látogatóit néhány köpekért jól megszánkáztatni.

Van is dolguk elég, kocognak a jámborok éjjel-nappal, derüre-borura, míg csak a május-első nem hoz egy gyenge zefírt, midőn aztán palota, szobrok, oszlopok és iramszarvasok úgy eltűnnek mint valami tündérrálok.

Nyáron aztán egészen más élet van itt a jégpalota környékén. Midőn bekövetkezik a hosszszu napok, rövid éjjelek, midőn a nap éjfelután

JÉGPALOTA SZENT-PÉTERVÁROTT.

két órákor felkel s egész esti fél tízig ragyog — ekkor a nagy vízmedence veszi át a jégpalota szerepét, ez vonzza magához a kíváncsi közönséget. Csak úgy hemzseg ekkor a víz a mindenféle tengeri csudaállattól: halak, polypok, rákok, tuskés tengeri pókok s ki tudná még miféle czifra nevű vízi szörnyetegek.

No de elég volt ennyi a jégpalotából, üljünk szánkóba s menjünk.

— Birigisz! (térj ki!) acesarkodik boglyas koscsisunk szembe jövő ivoscsik társaira, s viszen bennünket oly sebességgel, hogy holmi sánta szélvész el sem érne. De sietünk is kell, ez estére Zichy Mihálynál leszünk, ki 1825-ben született, mi pedig viszünk magunkkal egy üveg 1825-iki bakort, mit Zichy Géza gróf azért hozott magával Tetétlenről, hogy azzal hírneves hazánkát itt, az orosz fővárosban felköszönthessük.

De a sok barangolás után jól is fog esni az az áldott hazai nedű, és kétszeres örömmel fogjuk éltetni az esetet nagy mesterét, kinek rendkívül kedves otthonában elfelejtjük, hogy Muszkaország és jég is van a világon.

Dr. ZÁVORY SÁNDOR.

A FRANCOZIA KÖZTÁRSASÁG NAPTÁRA.

A közönséges használatban levő naptár nagyon reászorult a javításra. Gergely pápa kora óta, ki nagyon keveset változtatott meg, még mindig a régi szokás uralkodik a naptár berendezésében. A hét az egyiptomi asztrológok által kiokoskodott bolygó-rendszer szerint 7 naphób áll. A hónapokra nézve az az irányadó, hogy Numa Pompilius két hónapot tett Romulus tíz hónapjához, még a nevetek is megtartottuk a rómaiaktól, holott szeptember már nem hetedik, hanem kilencededik, október nem nyolczadik, hanem tizedik hónap és így tovább. Mivel azonban a naptár hiányait a közéletben kevéssé érzik, nem foglalkoznak komolyan annak javításával s csak mostantában pengetik a vasuti szakemberek az új beosztás szükségét.

Egyetlen gyökeres, bár igen rövid életű reform volt, a melyet a franciaia köztársaság hozott létre, mely egyszerre hatalomszóval akart minden régi intézményt eltörölni. A nemzeti konvent 1793-ban november 24-én tartott ülésén rendelte el az új naptárt, melynek számítása a köztársaság kikiáltásától eredt volna. Mivel az év kezdete az ősi napjegyzet jelölték ki, ennek az új naptárnak első éve s első napja 1792 szeptember 22-ére esett volna.

Az évet 12 hónap, 30 nap, 10 óra, 10 percz s 100 másodpercz szerint osztották fel. Minden 12 hónap után pótnapok következtek, rendes években 5, a negyedik vagy néha ötödik szökő évben hat pótnap. A hónapok elnevezései a következők voltak: 1. Vendémiaire (Bor- és őszhónap) 2. Brumaire (Köd-hónap). 3. Frimaire (Dér-hónap). 4. Nivose (Hó-hónap). 5. Pluviose (Eső-hónap). 6. Ventose (Szél-hónap). 7. Germinal

(Csira-hónap). 8. Floral (Virág-hónap). 9. Prairial (Rét-hónap). 10. Messidor (Aratás hónap). 10. Thermidor (Meleg-hónap). 12. Fructidor (Gyümölcs-hónap).

Minden hónapot 3 részre s 10—10 napra osztottak fel. Egy részt Decade-nak neveztek s a napok így számoltattak: Prímidi, Duodi, Tridi, Quartidi, Quintidi, Seattidi, Septidi, Octidi, Nonidi, Decadi. A tizedik volt a pihenés napja. Azonkívül ünnepnap volt még az öt, esetleg hat pótnap (jours complémentaires) és pedig az első mint *fête du vertu* (erény ünnepe), a második mint *fête du génie* (lángész ünnepe), a harmadik *fête du travaille* (munka ünnepe), az ötödik *fête de l'opinion* (közvélemény ünnepe) s végül a hatodik, mely csak szökő-években fordult elő, a *fête de la sansculotide* (a forradalom ünnepe). Az egyik szökő-évtől a másikig terjedő időt Franciade névvel keresztelték el.

Mindezek a dolgok eléggé ismeretsek. Kevésbé tudják, hogy a napoknak ezenkívül még külön neveik is voltak, de nem aszterek szerint, hanem a természeti tárgyak: virágok, gyümölcsök, fák elnevezései; minden ötödik nap egy állatnak, minden tizedik nap, tehát a nyugodt nap, egy házi-butornak nevével. Például közöljük itt az első hónap pontos jegyzékét:

I. Vendémiaire.

1 Prímidi	Raisin	Szőlőfűrt
2 Duodi	Safran	Sáfrán
3 Tridi	Châtaigne	Gesztenye
4 Quartidi	Colchique	Kikírics
5 Quintidi	Cheval	Ló
6 Sextidi	Balsamine	Balzsamfű
7 Septidi	Carotte	Murok
8 Octidi	Amaranthe	Rükercz
9 Nonidi	Panais	Paszinák
10 Decadi	Cuve	Kád
11 Prímidi	Pomme de terre	Burgonya
12 Duodi	Immortelle	Gyopár
13 Tridi	Potiron	Tök
14 Quartidi	Reseda	Zezeda
15 Quintidi	Ane	Szamárn
16 Sextidi	Belle de nuit	Csucsor
17 Septidi	Citrouille	Lopótök
18 Octidi	Sarrasin	Hárska
19 Nonidi	Tourneool	Napraforgó
20 Decadi	Pressoir	Borház
21 Prímidi	Chanvre	Kender
22 Duodi	Pêche	Baraczk
23 Tridi	Nayet	Fehér répa
24 Quartidi	Grenesienne	Grenesine
25 Quintidi	Boenf	Ókor
26 Sextidi	Aubergine	Tojáscsor
27 Septidi	Piment	Bors
28 Octidi	Tomate	Paradicsom
29 Nonidi	Orge	Árpa
30 Decadi	Tonneau	Hordó.

Ez a naptárrendszer csak hivatalosan volt elfogadva, a gyakorlatban inkább csak a hónapok elnevezéseit használták. 1805-ben szeptember 9-én Napoleon szenatusi határozattal szüntette meg annak hivatalos jellegét s ugyanezen év december 31-én, az új számítás szerint a XIV-ik év Nivose hónap 10-ik napján megszünt az egész s újból a Gergely-féle naptár lépett érvénybe.

Fennállása alatt a VI., VII. és XI-ik években voltak szökő évek.

Érdemes megemlíteni, hogy a francia forradalomnak már kezdetén is felmerült a naptárrevízió eszméje. A Bastille ostroma után közvetlenül komolyan indítványozták, hogy ezután új időszámítás kezdésével az évetek és sokan 1789-et a szabadság első évének nevezték, azonban ez az elnevezés nem lett általánossá s a csakhamar magas fokra hágott zavarok között elfeledkeztek róla.

A KOLDUSOK PÁRISBAN.

A munkafelosztás nagy elvénél fogva a párisi koldusok is megkövetelik a maguk részét az irodalomban s ma már a koldulás, legalább a francia fővárosban, szaktudományyá lett, melyet szorgalmasan kell tanulmányoznia annak, ki e téren nagyra akar haladni. S hogy ez a szaktudomány nem is meddő, mutatja az a körülmény, hogy a francia fővárosban két oly lap is jelenik meg, mely kizárólag koldusok számára s csak is a koldulás művészetével vagy »iparával« összefüggő tárgyakról íratik.

A koldusok párisi irodalmának legjelentékenyebb termékei azonban azok a kézikönyvek, melyek új és új javított kiadásban a koldusoknak szükséges tudnivalókat tartalmazzák. Két ily kézikönyv van: nagy és kicsiny. A »Guide du Grand Jeu« (A nagy ipar kézikönyve) 6 frankért kapható és tartalmazza a vagyonosabb emberbarátok addresszeit utasításokkal, miként lehet őket megpumpolni. Három frankért kapható ellenben a »Guide du petit jeu« (A kis ipar kézikönyve), mely kezdő koldusoknak ad utasítást, kik megelégedve a sűrű garassal, bizonytalan s nagyobb ügyességet követelő frankok után nem nyújtják kezüket.

Mindkét kézikönyv, mint említettük is, új és új kiadásokban jelenik meg s a szerkesztőség készséggel fizet honoráriumot azoknak, kik nagy örökség vagy üzleti szerencse folytán áldozatkészre hangolt egyénekre új adatokat közlenek velük.

A kézikönyv közléseinek jellegére nézve egy pár példát közölhetünk a következőkben:

... utca 16. szám: Prudhomme János, egykori építési vállalkozó. Vagyona: 500,000 frank. Radikális, nagyon rokonszenvezik a commune-nal. Nemeiből visszatért kommunárok alamizsnát kapnak. Rongyos ruházat, borzas haj és szakáll ajánlatos. Ha a rendőrség üldözi és munkájában gátolja, gazdag ajándéka számíthatni. Magával az urral kell beszélni, mert a madame bonapartista érzelmű.

Ugyanazon lapon van a következő: (ugyanaz az utca) 17-ik szám. Jolibois Napoleon, egykori szabó. Vagyona 140,000 frank. Politikai nézete: bonapartista. Vallása: katolikus. Buzgó. A boldogult császár régi, elszegényedett olasz szolgái, illetőleg a pápai gárda egykori tagjai előnyben részesülnek. Arca: teljesen borotvált. Öltözet: kopott, de tiszta. Olvasó keresztelül szükséges nála megjelenni.

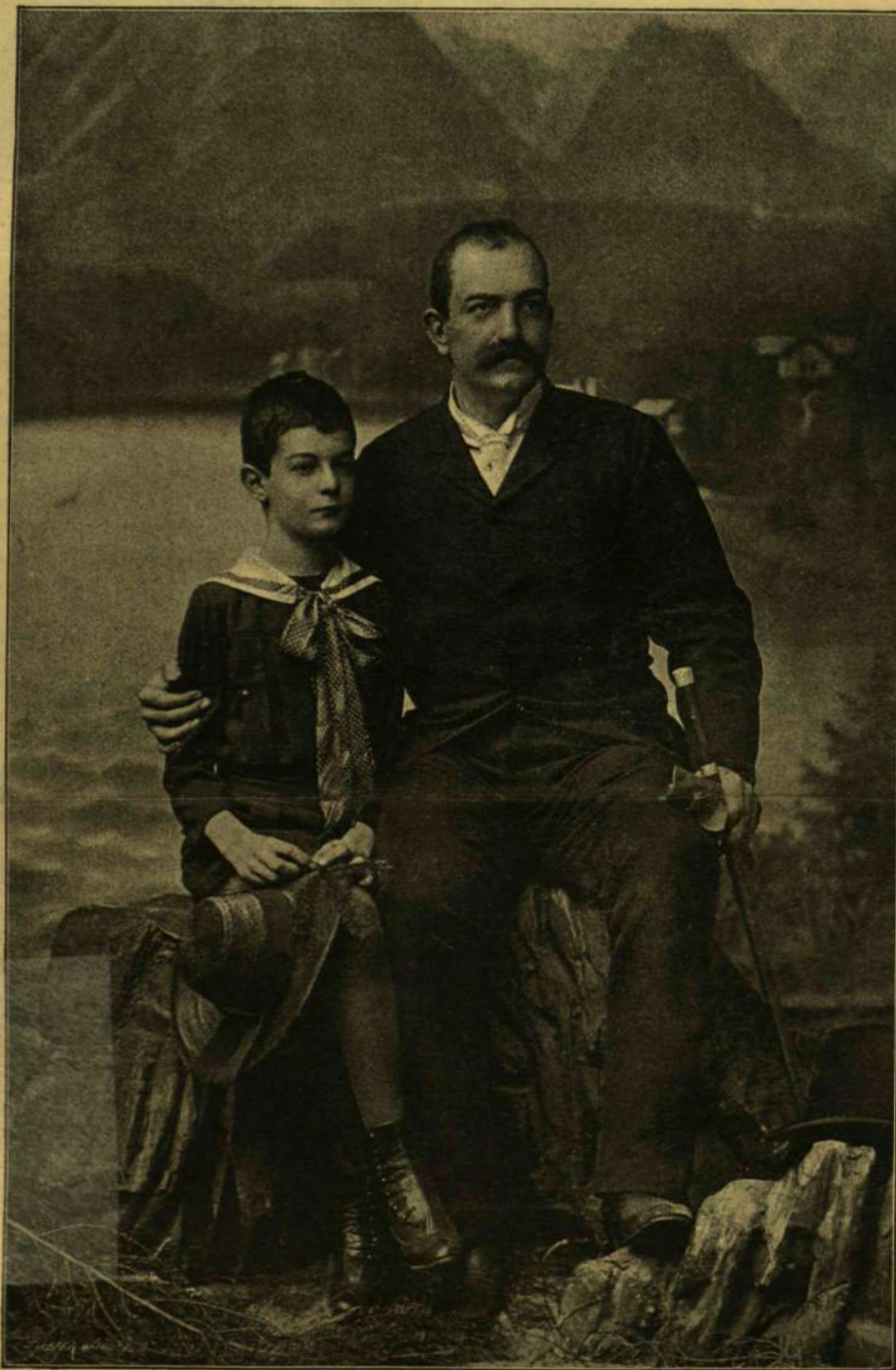
Ez a két kimerítő utasítás tehát teljesen elegendő, hogy két szomszéd házába ugyanegy alakban ne menjen a kéregető. Másrészt azonban csaknem bizonyos, hogy Prudhomme urat sokkal több nemeai kommunard fogja felkeresni, mint a menyői valaha ezen a szigeten volt és Jolibois minden nap kap egy régi pápai znévet.

A személyes utasítások és tájékoztatások kívül a kézikönyvek még sok »hasznos« tanácsot tartalmaznak az öltözetről, rendőri szabályokról,

az elkerülendő helyekről, stb. Egy része a pártfogóknak ugyanis csak oly »bajtársat« fogad, ki a víznek s a tűnek használatát ismeri ezért az ilyenhez czélzerű esetleg ép ruhákra is egy pár foltot varrni. Mások a rongyos koldusokat, ismét mások azokat szeretik, kik »egykor szebb napokat láttak«. Utasítások vannak továbbá e könyvekben a kartársi szokásokról, udvariasságról s elő vannak sorolva azok is, kiknek bizonyos emberbarátokra már mintegy eljogok van. Egyszóval a kézikönyv valószínűleg a párisi koldusok szakismeretének encyclopaediája.

EGYVELEG.

* Kalvin János egykori székesegyházát, a genfi Szent Péter templomot, mely különben is a kora goth stíl egyik kiváló emléke, most fél millió költ-

MILÁN KIRÁLY ÉS FIA.

Ifj. Divald Károly 1888. évi tátrafűrészi fényképe után.

séggel teljesen restaurálják s e czélből külön társaság alakult.

* Óra, mint diszítés. Párisban nagyban divatos az órák alkalmazása diszítésül. Karpereceken, nyakkendő-tűkön már régebben is fordultak elő apró órák, most a legyekzőkön, tárczákon, névjegytartókon is alkalmazták; nemrég egy nagyobb ebéd alkalmával minden étlapon óra volt diszítésül, sőt egy hölgy elegáns bálon cipőjére akasztott fel apró órákat diszítésül.

* Harisnyák diszítése. New-yorki hölgyek divatba hozták, hogy a kivágtott cipők felett kilátású selyem harisnyákon bálók alkalmával arannyal és színes selyemmel himzett monogramokat alkalmaznak.

* A kövérség előmozdítása végett a török nők állítólag sikerrel eszik a rózsaleveleket vajjal keverve.

* A borotválkozás a rómaiaknál mintegy 300 évvel K. e. terjedt el. Plinius szerint Scipio Africanus volt az első római, ki mindennap borotválkozott. Később ezt a férfi-kor kezdetének tekintették, s az első borotválkozás ünnepek között tartott meg.

* A vasuti talpfák készítése sok fát emészt meg. Franciaországban évenként 3.650,000 ily fára van szükség s mivel egy előfából 10-nél többet átlag nem lehet készíteni, magában Franciaországban e czélra naponként 1000 fa szükséges. Az Egyesült-Államok évi talpfa-szükséglete 15 millió darab s így ott a vasutak 6.750,000 ár erdőt pusztítanak el évenként. A földgömb összes vasutainak egy év alatt legalább 40 millió darab talpfára van szüksége.

* A katonák lépése minden európai hadseregben szabályozva van, leghosszabb a német hadseregben s legrövidebb az oroszban. A belga katonák ennek leglassabban, egy perc alatt csak 110 lépést.

* Az alexandriai kék színt, mely a pompeji festményeken oly csodálatos üdéséggel maradt meg s mely már az ókorban is híres volt, egy francia vegyész elemzés után állítólag teljesen híven reprodukálta. A festék homok és mész-széneg összeforrasztásából ered rézzel vegyítve.

* A tengeri betegséget az állatok nagy része is megérzi, vagy legalább szelidebbek, féltékenyebbek lesznek a tengeri hajókon. Legtöbbet szenvednek a majmok s némely madár, melyek a tengeren soha sem énekelnek. A tyukok és ludak elcsodálódnak, a kakas nem kukorikol, a galamb teljesen el is pusztul, de a kacsa eleven és falánk marad. A kutyák és macskák nagyon nyugtalanokká válnak, a madarak csendesen elbujnak, a kutyák nagyon kevesebbé falánkok, mint rendesen. A legmakaesabb ökrök és lovak is csakhamar hozzá szoknak öreikhez a tengeren. A disznókra és kigyókra azonban a tengeri utazás épen semmi észrevehető hatást sem gyakorol.

* A zürichi egyetemen jelenleg 70 nő-tanuló van beírva, kik közül 3 jogot, 46 orvosi tudományokat s 21 bölcsészeti hallgat. 24 év óta, midőn az első nő-tanulót felvették, most van a legtöbb (10) svájci közöttök: orosz tanuló igen sok van most is, de míg az előtt főképp vagyonos szülők leányai tanultak itt, utabban sok parasztlány is akad, kik falusi orvosokká akarják magukat kiképezni.

* A bolhák tudományos kitanítása nehéz mesterség. Egy ezzel foglalkozó londoni »professzor« állítása szerint ezer bolha közül csak egy alkalmas ily czélra s habár a tanítás legalább három hónapot vesz igénybe, a kitanított bolha alig él egy évnél tovább. Szerencse hogy bolha van elég. Az említett londoni professzor hirdetésére pár nap alatt több mint 3000 darabot ajánlottak fel s 30 darabot vehetett egy shillingért.

* Salamon király ítéletét akarta ismételni egy georgiai bíró, ki előtt két néser nő veszedett egy kisedt tulajdonjoga felett. A kísérlet azonban nem sikerült, mert mindkét asszony hevesen tiltakozott a gyermek kettévágása ellen. Sikerült-e a valódi anyát más uton kitalálnia, kutforrásunk nem jegyzi fel.

* Táviratilag tartott vasárnapi iskolát egy amerikai hivatásos utazó híveivel. Minden állomásnál táviratilag megtette a kérdéseket, imákat mondta el s egy fejezetet olvastak fel a bibliából, mind táviratilag.

* A jelenlegi német császárné nagyanyja az 1778-ban született báró Kaas János Henriette Valentina volt, ki Dameschild-Samsó grófnő ment nőtül. Ennek a nagyanyjának mind apja (norvég admirál), mind anyja a dán Kaas család tagja volt, úgy hogy a budapest-belvárosi orsz. képviselő s ismert hírlapíró Kaas Ivor báró a jelenlegi német császárnénak, Augustza Viktoria schleswig-holstein-sonderburg angustenburgi hercegnőnek vérékonos.

* A német bibliában összesen 773,662 szó és 3,566,480 betű van. Leggyakoribb az »und« szó, mely 46,227-szer fordul elő, míg a »fings« szó csak egyszer. Ezeket az adatokat egy svájci pap fedezte fel, ki e czélből három éven át naponként csaknem 9 órát dolgozott. Ki próbálja meg, hogy csakugyan jól számolt-e?

A MEYERLINGI HALOTT.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Egy királyfi, szép, jó, kedves, Eszményképe ifjúságnak, A minőt olykor szerelmes Szűzek álmaikban látnak...	Ép erős testben lélekben; Leventék virága, éke. Sok nagy ország, nép egyetlen Reménysege, büszkesége.	A mi drága e világon, Mit kívánhat epedő szem, A mi sok másnak csak álom: Birja mind valóban, böven.	Szép fiatal felesége Szende, mint husvétai bárány. Egy kis lány repes feléje, Angyal, templomok oltárán.	Gazdagsága mérhetetlen. Fellegvára, palotája Édeni kert közepében Annyi, hogy se szere száma.	Ott az arany, ékszer, gyöngyör, A sok gyémánt szemfényvesztőn Ugy hever, mint jó terméskor A vadalma, tilos erdőn.	Ott a koronák csoportja, Büvös fényt lövellve szerte. Ha tizenkét feje volna, Jutna egy-egy mindegyikre.	Látva ezt, fájón, merengőn Hajh mi sokan elgondolják: Van bizony, van itt e földön — Nem mese a tündérország.	S ennyi kincsnek, földi jónak, Diosóságnak öröklője — Ó csodája szörnyű sorsnak! — Halva fekszik im, megölvé.	Halva fekszik a királyfi; Öngolyója furta testét. Népek vándorolnak látni, Hogy valóban elhihessék.	Ó csak jertek is, csak jertek, Nézzétek meg e koporsót, Dús, szegény, aggasztán, gyermek, Világbölcsök és tudósok;	Megtanulni, megkönyezni, Hogy mi hát e földi élet?! Van-e sir, hol dics, fény, ennyi Összeomlott, semmivé lett?
13	14	15									
S jertek ide sorba mind ti, A haláltól kik irtóztok, És aztán nevéstétek ki E kimerült vén birkózót,	A ki itten eljártotta Legmerészebb mutatványát; Kinek ez tán a kunyhókba Hanyatlását csak kaczagják...	Nézzetek e hamvvederre, És ha jön a végső óra, Jussón e kép eszetekbe, S haljatok meg mosolyogva...									
II.											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Egy nagy név, utána pontnak Egy golyó, és ezzel vége. Ennyi áll majd írva rólad A történetek könyvébe.	De azért nem léssz feledve. Csak dohos sírbolt a könyvtár. Mumiát rejt pergamenje. Szébb, dicsőbb sor, a mi rád vár.	Hogy kifosztva egy félszázad, Hadd sirassa a történet Veszteségét a világnak — De te örvendj a cserének.	Szárnyain tündéregének Neved a földet bejárja. Rólad zúg majd a szeleknek Méla bánatos hárfája.	Költők énekelnek rólad Versenyezve váltig, dalban. S a kit emleget dalnok-lant, Az igazi halhatatlan.	Arató lányok, legények Haza menve éjszakára, Adogadják át regényed Unokáról, unokákra.	Várak omlanak, bedőlnek Koronás fejek kriptái; A rege még szól felőled: »Egyszer volt egy szép királyfi,	Mialatt a nyári égen Hallgatkozó osillagoknak Reszketeg szelid fényében Nagy, nehéz könyvek ragyognak.	Kinek ágát rózsakelyhek S liliumokból vetették; Kinek oly korán meg kellett Halni, mert nagyon szerették...			

Vajda János.

AZ Ó-BUDA-AQUINCUMI ÁSATÁSOK.

Midőn a rómaiak a Kr. u. első század folyamán hazánk dunántúli részét is birodalmukhoz csatolták, a Dunát választották határukat, mely megvédje a Duna és Tisza között lakó barbárok betörései ellen. E védelmi vonal egyik kiváló pontja volt Aquincum. Itt volt Alsó-Pannónia parancsnokának székhelye, itt állomásozott a II. segédlégio (legio II. adi.) a hozzá tartozó segédesapatokkal.

A telep kiindulópontjátul a katonaság számára épült tábor (castrum stativum) szolgált, mely stratégiai szempontból az e czélra legalkalmasabb helyre, t. i. Ó-Buda fölött, a vörösvári völgytől keletre eső síkságra helyeztetett. A rómaiak ugyanis nem igen választottak nagyobb erődítvényeik számára oly pontokat, melyeknek többé-kevésbé maga a természet nyújt biztonságot. A középkor sajátságai közé tartozik, hogy várát hegyek tetéjére szerette építeni.

Minden római hadtestet utjában rendszeresen a markotányosok, s a katonaság szolgálatában álló mindennemű kereskedők és iparosok csapata követett. Megtelepedés alkalmával ez a szedett-vedett népség rendszeresen a tábor szomszédságában ütötte fel sátorfáját. Hozzája csatlakoztak

a légio kiszolgált katonái (veteráni), nem különben a többi római jogu polgárok. Ily formán minden tábor környékén rövid idő alatt kisebb terjedelmű város alakult, s mintegy a római élet és civilizáció gyújtópontjává lett az őslakókat magába foglaló községekre nézve. Mert ritkán történt, hogy a rómaiak ez utóbbiakat teljesen feldúlták. Sőt meghagyták önkormányzatukat, s ha a rómaiak már elég mély gyökeret vert bennök, római városjoggal ruházták fel.

Igy volt ez azon kelta teleppel is, melyet a rómaiak minden valószínűség szerint a mai Ó-Buda területén találtak. A tábor környékén támadt katonaváros, melyet a római köznyelv canabak-nak mondott, egyideig egészen független volt ezen ősteleptől, míg végre Septimius Severus császár a III. század végén az utóbbi colonia rangra emelte s a kettőt várfal segítségével egyvárosra egyesítette. Területileg azonban a két rész sohasem olvadt teljesen össze: kezdetlől végig temető választotta szét, melyeknek egy részét a múlt év nyarán a szentendrei vasút építése alkalmával az ó-budai állomás környékén fedték fel.

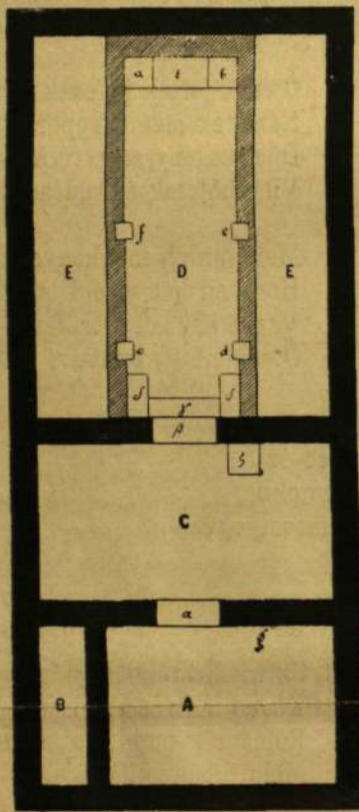
Ezen időtől fogva indul csak Aquincum tulajdonképpen virágzásnak. Köz- és magánépületeinek javarésze nyilván a IV. századtól való. E század végén kiáltják ki a katonák Aquincum-

ban II. Justinianust császárrá. De már nem sokáig tarthatja fenn magát. Midőn 400-ban a helyőrség elhagyja, hogy Itáliát a gótok ellen megvédje, védtelen marad és zsákmányul hagyatik a meg-megújuló betöréseknek. Teljesen azonban el nem pusztul. Még sokáig lakják rómaiak. Anonymus szerint a beköltöző magyarok a város nagy részét még épen találják. Az idők folyamán néptelenné vált épületek pusztulása a XI. századdal kezdődik, a midőn helyén a mai Ó-Buda kezd épülni. Az új telepek szinte földig rombolják az ókor szertelemelő emlékeit, hogy anyagul használják fel, az új város házaihoz.

E dúlás, romlás, jöllehet az egykori város maradványait legmagyobb részben a termőföld, a hegyekről álmómló záporok, és a Duna áradásai már rég eltemették, szinte napjainkig tartott, míg végre Havas Sándor fővárosi bizottsági tag indítványára nemesak a további rongálások megállítására tettek meg a szükséges intézkedések, hanem egyuttal a még hozzáférhető romok rendszeres felásatása is elhatározatot. Az önkormányzati kormány s majd a fővárosi közönség áldozatkészégének köszönhetően, hogy immár jelenleg Aquincum nem csak egy részét, bár romokban, magunk előtt szemlélhetjük s Budapest fővárosa a világhódító rómaiaknak oly terjedelmű

építészeti emlékeivel díszkedhetik, a mint azokat az egy Róma kivételével Európa egyetlen városa sem muthatja fel.

Az ásások 1879-ben Ó-Budától északra, az u. n. Krempel malom táján, tehát a katonaváros (canabae) területén indultak meg. Nem sok idő telt el s *Torma* Károly tanár, ki azok vezetésével volt megbízva, a Csigadomb helyén Aquincum legnagyobb középületére akadt. Ezrével tudott naponként ki a közönség, hogy gyönyörködhessek az *amphitheatrum* hatalmas maradványában. Két év múlva *Hampel* József, a nemzeti muzeum régiségtáji őr, Aquincum egy második hatalmas középületének romjait tárta fel: a szent-endrői országút keleti oldalán elterülő *fürdőtelep*, mely alighanem Aquincum em nemű középületeinek legnagyobbika. A további ásások folyamán, melyeket *Torma* Károly tanár vezetett, odább keletnek egy *második fürdő* került napfényre, az előbb említett fürdővel kapcsolatban pedig *több utca*, a *nyilvános gyakorlóhely* (palaestra), s a *piacz* (forum) a boltok egész sorával borult ki a földből.

A MITHRAS-TEMLÓM ALAPRAJZA.

1885-ben s a reá következő évben szünetelt a munka a Papföldön. Midőn 1887-ben újra folytatták az ásásokat *Torma* Károly tanár a katonaváros épületeinek további kutatását tüzte ki célul. S ez alkalommal mintegy 300 lépésre az országúttól a Duna felé egy harmadik *külfürdő*, nemkülönben egy nagyobbabásu *lakóház* romjaira bukkantak. E fürdő, ha egyes helyiségei nagyság dolgában nem is versenyezhetnek az 1881-ben felásított nagy fürdő termeivel, berendezés tekintetében bizonyára a legérdekesebbek közé tartozik. Külön osztálya van a férfiak s a nők számára. Mindegyik osztály 3—3 szobából áll, melyeknek padlózata trachytszlopokon pihent, hogy a közös kemencében fölhevített meleg levegő az alul üres padlózatok alá hatolhasson s a helyiségeket melegen tartsa. Azon termekben, melyek hőmérsékletét a lehető legmagasabb fokig akarták emelni, a meleg levegőt azonfölül még a falak mentén, egymás fölé tapasztott üres téglacsöveken is fölvezették. E berendezéssel különösen a mai gőzfürdőknek megfelelő osztályokban (lakonikum) találkoztunk, a mintőt a mult év folyamán ugyanott sikerült fölfednem. Tulajdonképen a fürdő kiegészítő részét képezi, félreeső helyzete mindazonáltal eléggé világosan mutatja, hogy csak azok használták, kik a fürdő közönséges nemét nem akarták igénybe venni. A *lakonikum* rendeltetése abban állott, hogy a túlterhelt gyomor következmenyeitől szabadítsa meg a látogatóit. Fürdőnk egy másik, nem kevésbé érdekes részletét alkotja a mintegy 1 1/2 méter mély *nagy medence* hideg fürdő számára, mely elé két kis magán fürdőmedence épült. Végül említést érdemel a *vetkőző terem* durva mozaikburkolatával. A sé-

rüléseket, melyeket ez szenedett, még a római korban négyzögi téglalapokkal javították ki. A mi az ezen fűrdőtől délre eső *házcsoportot* illeti, legszembeesőbb része a középpárt levő négyzögi udvar körökörül futó folyosójával. Ebbe nyíltak az egyes lakások. A ház fedele mind a négy oldalról az udvar közepe felé részben aláhajlott s oszlopokon pihent, úgy hogy a róla lecsurgó víz az udvar közepén álló medencében gyűlt össze. Hogy ez épület nem volt szegény emberé, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy délnyugoti sarkán külön fűrdője van, mely egyedül a tulajdonos és hozzá tartozóinak használatára szolgált. Legépebben maradt fenn belőle a hidegfürdő-medence s az előtte fekvő kis vetkőző szoba. Ez utóbbinak különösen mozaikpadlózata az, mely mindennek fölött leköti a látogató figyelmét. A maender keretbe foglalt fehér alapon két athletát látunk, kik, nyilván a vívómester felügyelete mellett birkóznak. A képet egy oldalt ábrázolt palmaág, továbbá vakarókések, olajkorsó s egy esze egészítik ki.

Házunk keleti frontja, mely azonban magában véve is önálló egészet, külön házat, képezhetett, emeletes volt. Az itt felásított helyiségek ugyanis tetemesen mélyebben fekszenek, úgy a mészkő lapokkal fedett udvar, a melybe a szabadból nyíló széles kapu vezetett. A mellékelt képen bemutatott romok egy második, a mult évben felásott lakótelep maradványait mutatják. Délfelől keskeny utca határolja, a mely alatt az utca vízének s egyéb folyadékoknak levezetésére szolgáló csatorna vonul a Duna felé. Az egyes helyiségek kicsisége, valamint az egész építkezés gyalogsága arra látszik mutatni, hogy lakói a canabák szegényebb osztályához tartoztak. A katonaváros főbb magán-építményei aligha különböztek sokban tőle. Magából a felépítményből vajmi kevés maradt fenn. Helyükön találjuk azonban még rendszeren a mészkőből faragott küszököket. Hasonlóképen a padlózat is a legtöbb helyütt épen maradt. A rómaiak nem ismerték a deszkaburkolatot. Legközönségesebben úgy állították elő, hogy a keményre döngölt talajt téglátörmelékkel kevert meszréteggel vonták be. Szobáink mind így vannak burkolva; a mozaikpadlózatok sehol nem lertük nyomát. Egyébként a lakóház legérdekesebb részét a képen előterben levő helyiségek képezik. Ugy látszik, hogy zordabb időjárás esetén ezekben tartozkodott a ház népe; ezek szolgálták hálószobául (dormitoria). Padlózatauk ugyanis a légfűtésre nézve egészen azt a berendezést mutatja, melylyel már a fürdőknél találkoztunk. A padlózatot egykoron tartó oszlopok közül néhány, miként képnk is mutatja, még eredeti helyén állva találtatt.

A négyzögi kis épület, mely képen az imént leírt háztól jobbra látható, állítja elénk *Mithras templomát*. Hogy ilyen s nem nagyobb, korántsem a hívők netáni szegénységében birja okát, mint inkább az ókor ama felfogásában, mely szerint a templom nem annyira a közönség számára gyűlöhely, hanem az isten lakóháza. Azt sem szabad felednünk, hogy Mithras hívei különben sem szerették a nyilvánosságot és külső fényt. Legszívesebben barlangokban (speleae) imádták istenüket s a barlang jellegét igyekeztek a városokban épült szentélyeknek is megadni. Innen magyarázandó meg, miért fekszik templomunk legbelsőbb része annyival mélyebben a szomszédos lakóház helyiségeinél.

A három részre osztott (L. a mellékelt képen és alaprajzot) hosszúságú négyzögi templom keletnek eső két helyiségét illetőleg kevés mondani valónk van. Az elsőről (A) még azt sem mondhatjuk meg határozottsággal, mi volt a rendeltetése. A második (C) volt az előszoba (vestibulum). Két lépcső vezet innen le a harmadik részbe, mely az épület nyugoti felét foglalja el. Ez volt a tulajdonképeni szentély: a háttérben még ott látjuk a maga helyén magának Mithrasnak mészkőből faragott bálványát, a mint szemtelen ifju alakjában, egyik kezében a gyilkossal, a másikban égő fályával a kigyó által körülfont sziklából kiemelkedik. A sziklaszilott Mithras (petrogenitus) ezen előállításában az ó-kor gyermekes fölfogása tulajdonképen a természet ama magasos jelenségének akart kifejezést adni, a midőn t. i. a nap fölkelését megelőző hajnalpír a hegyek mögül előkér.

Két felől a középső résznél (D) valamivel magasabban fekvő oldalfolyosók (E) béléfalazatába félíg beépítve találjuk azon négy fogadalmi oltárkövet, melyek közül kettőt a *Cautus Pater*

melléknéven szólított Mithrasnak, egyet pedig az örök Forrás (fons perennis) tisztelőre emelt M. Antonius Victorinus, Aquincum egyik tanácsnoka (decurio coloniae Aquincensis) és a közrend felügyelője (aedilis). A negyedik kö csonk maradt napjainkra.

A mellékelt képen bemutatott oltárkö (ara votiva) olvasása:

DEO CA
TOPATI
M-ANT
VICTOR
NVSEDC
COLAQ
AEDILIS

Ennyiből áll a szentély belső felszerelése s nem valószínű, hogy egykoron több szobor vagy más műemlék eszette. Az előszobában egy márványból művészién készült, mintegy 30 cm. magas szobrocska került még felszínre. Fölül boltozat fődte a templomot; ablakai nem igen voltak, úgy, hogy a titokzatos homályt, melyet a tulajdonos részben vörösrre festett falak még növelték, egyedül a mecsekes derengő világa oszlathatta el némileg.

Templomunk építése minden valószínűség szerint a III. század végére esik, a midőn *Septimius Severus* császár Aquincumot kolóniává emeli. Nem is volt a Mithras-kultusznak nagyobb pártfogója és terjesztője, mint e katonai szellemű császár. Midőn a IV. század elején *Nagy Konstantin* a kereszténységet állammivallássá teszi, elpusztul a templom. Tízvész hamvasztotta el s a bedőlt tetőzet és a falak romjai maguk alá temették a templom mélyebben fekvő részeit egész berendezésével. Innen van, hogy aránylag minden még eredeti helyén állva maradt napjainkra.

Az ásások és egyéb kutatások folyamán már nem egy érdekes műtárgy és szoboremleket látott napvilágot, melyek Aquincum egykori lakóinak műzülésére fényt vetnek. Ezek közé tartozik a mellékelt képen látható szobrocska is, mely Medeat ábrázolja, a mint a férje hűtlensége miatt érzett dühé és bosszua elkébe a saját gyermekét meggyilkolásának tervét éreli meg. Szobronk nem eredeti alkotás, hanem egy a K. e. III. századból való görög festménynek sok tekintetben félreértett másolata. Így a nőnek elől összekulcsolt karjai között tartott tárgy kard akar ugyan lenni, de kőfaragónk nem volt vele tisztában. Bajosan tudhatta is, hogy főalakja kit ábrázol; az egész előállítás egyszerűen valami decoratív figurának tekintette, melynek rendeltetése lehetett, hogy valamely siremlék díszéül szolgáljon.

Dr. KUZSINSZKY BALINT.

PIGOTT, A HAMIS TANU.

Meglepő vége lett annak a nagy pernek, melyet az írek vezérferfia, Parnell már több hónap óta a *Times* szerkesztőségére ellen folytatott. E nagy világlap egész cikksorozatban s egyes leveleknek kézírati hasonmásában közlése által is, azzal vádolta az írlandi párt vezérét, hogy közönséges gyilkosságokban is része volt s az összeesküvőket és gyilkosokat nemcsak börtörtölt, de pénzzel is segítette. A *Times* maga kényszerítette Parnellt, ki egyszerűen tagadással akart menekülni, hogy perbe fogja őt. A per ábrái megérteket öltött, Parnellnek állítólag eddig egy milliója került, a híres lapnak pedig,

mely tömérdek tanut idéztetett be, már több mint két milliója. S ime a tárgyalás ily előre haladt állapotában a *Times* főtáncija, *Pígot*, egyszerre bevallotta, hogy a kompromittáló leveleket Parnellnek más levelei s a lapokban közölt névalírássa segítségével ő maga készítette. Elmondta részletesen, kik voltak kényszerítők s hogyan akartak ebből az üzletből pénzt csinálni. E vallomás után hirtelen elűnt Angliából s azóta Madridban, a hol már-már elfogták, föbe is lötte magát. A nagy pör tehát eldőlt. A *Times*-nak jelentékeny összeget kell fizetnie s e mellett tekintélye, hogy egy ily csalásnak annyire felült, ki nem köszörülhető csorbát szenvedett.

Pígot Rikárd, a főtánc, a kinek nevét ezen eset alkalmából oly gyakran említették, miként képünkön is látható, egészen tisztességes külsejű férfi volt. Arca jó akaratot mutatott, öltözete kifogástalan volt s hóféhér szakállal tisztelteteltelt fel íranta. Csak 54 éves volt, de idősebbnek látszott. 1865-ben az *Irishman* főtáncjának volt a szerkesztője s egyúttal a főtánc vezetője főtáncjának is tagja. Ezen előkelő hivatalok dacára műveltsége nem igen volt nagy s a család gyanyájának legelőször azzal adott nyomatékokat, hogy az általa hamisított levelekben helyesírás hibák is voltak es pedig, mint egyik ügyvéd kimutatta, ezek a helyesírás hibák az angol szavaknak nála szokásos sajtóságság kijelölésével függöttek össze. *Pígot* gaztette rögtön eltűnése után oly világos lett, hogy maga a *Times* szerkesztősége is minden fentartás nélkül kinyilatkozta, hogy megalatott, s hogy Parnell ártatlanul gyanúsított.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A magyar irodalom története német nyelven, Friedrich Vilmos lipsei kiadó az egyetemes, n. n. világirodalomtörténetet az egyes nemzeti irodalmak történetének külön előadásaiiban feltüntetett sorozatot ad ki, melyből az orosz, lengyel, angol, görög és új-görög, olasz, németalföldi (holland), német és skandináv irodalmak történetei jelentek meg, vaskos kötetekben, jó nevű írótól. Most — s mint látjuk, nem legutoljára — a magyar irodalomra került a sor, s a kiadó ezzel Dr. *Schwicker* H. J. volt gymnasiumi tanárt, jelenleg országgyűlési képviselőt bízta meg. *Schwicker* ur nem először foglalkozik magyar irodalmi és közművelődési dolgoknak a német közönséggel előt ismertetésével. Mig tanár volt egyik fővárosi állami gymnasiumban, éveken át német hivatalos fordítója (illetőleg hivatalos átdolgozója) volt a vallás- és közoktatási miniszter által a törvényhozás elé terjesztett közoktatásiügyi jelentéseknek. A mellett állandó összeköttetésben volt a német Schulerreinnel s a szebeni ultraszász körökkel, a mi néha még hivatalos átdolgozásain, jlesen az adatok s azokból levont következtetések összeállításában is meglátszott, a mi nem egyszer méltó megrovásokat is vont maga után. Ezeket tudva, megvalljuk, némi bizalmatlansággal vettük kezünkbe a magyar irodalom történetéről írt s 940 lapra terjedő vastag kötetét. Annál kellemesebb meglepetéssel látjuk, hogy a szerző, már előszavában, elfogulatlanul s egy jóakaró vizsgáló eljárásával ígérkezik tárgyalni irodalomunk történetét, a legmegbízhatóbb források és közvetlen saját tanulmányai alapján, mellőve a könyvek történetét, az eszmék és irányok fejlődésére, az idegen befolyások méltatására, a nemzeti szellem s közművelődés kapcsolatos fejleményeire fordított szemügyrel, nem akarva sem apológiát, sem egyoldalú vagy elfogult kritikát gyakorolni. Igéreteinnek az egész könyvben igyekszik eleget is tenni, bár egy tekintetben, az irodalomban nyilvánuló nemzeti eszmék és törekvések kellő méltatásában — az ehhez való hazafias érzék hiányosságá miatt, kissé fogyatékosan. A magyarok és nyelvök eredetét, a finn-ugor és a török-rokonság elméletét, egyfelől Hunfalvy-Budenz, másfelől Vámbéry tanainak és fejtegetéseinek beható és részrehajlatlan szembeállításával — s a mi némileg meglep: inkább Vámbéry álláspontja felé hajlva, terjeszti elő. Alaposan tárgyalja a magyaroknak bejövetelelőkkori műveltsége, eszmeköre, vallásos nézete, magán- és közélet, szervezete és egész állapota kérdéseit, a megszkott német elfogultság nélkül. Ezeket a szerző kiinduló pontjairól megjegyve, nem czélunk

részletesen ismertetni a nagy terjedelmű munkát. Csak azt emlíjük meg, hogy a középkori magyar irodalomtörténet 1000—1526-ig 25 lapon, röviden, de elég helyesen tárgyalja, Toldy nyomán, csak jelezve, — de nem elemelve a legújabb nyelvemlékeket, a Halotti beszédet s a kőszegi töredéket — majd a krónikákat s egyházi énekeket, kissé bővebben szólva Mátyás (a renaissance) koráról. Az új-kort 1526-tól egészen 1830-ig terjeszti ki, befolgalva az 1772-ben kezdődő legújabb kort is, az irodalmi újászületés korát, s harmadik főrésztül (1830-tól) a *jelent* veszi, azt 1849-ig terjesztve ki a tartalomjegyzékben, de csaknem a mai napig hozva le a valóságban. Lényegesen kifogásunk és beosztás ellen nem lehet, — mert bár 1772 méltán mondható a legújabb kor kezdőpontjának, viszont 1830 is, az akadémia megalakulása, Kazinczy és Kisfaludy Károly halála s az igazán legújabb kor kezdőpontja, méltán lett volna határkövetnek vehető. A felosztásnál fontosabb maga a tartalom, mint a keretnél a kép, s ebben is méltányolunk kell a szerző jóakarátát és őszinte igyekezetét: a legmegbízhatóbb források felkeresésére s a saját, ritkábban előforduló irodalmi és elfogulatlanúsága. Hogy a legújabb írói nemzedék megítélésében (a mi egyik ismertetésben szemére is vetett) kissé biztos: alig lehet rossz néven venni — hiszen a sorosan vett jelen még nem is tárgya a történelemnek s a napi kritika még nem vehető a történet *ítélet*-ének. Egészben véve a *Schwicker* könyve többet tesz s tehet a magyar irodalom fejlődésének és irányainak, a nemzeti szellem és művelődéssel kapcsolatban a külföld előtt — ha nem is épen praegnans, de legalább *nem ferde* képen föltüntetése, sőt alapos megismertetésére, mint az eddig részint egyes részleteket ismertető ezikké, részint műfordítások által történhetett. Mi ez utóbbiakat illeti, *Schwicker* azokból sokat föl is vett könyvébe, egyes költők s műveik ismertetésével. Mind a szerző, mind a kiadó teljes elismerésünket, sőt köszönetünket érdemi e munkáért, mely a magyar irodalom nyolczszáz éves történetének képét, a maga egészében, először mutatja fel, az egyetemes művelődéstörténeti mozzanatok s fejlemények iránt érdeklődő külföld előtt. — A testes kötet ára 15 márká (9 frt o. é.), viszonyainkhoz képest kissé magas — de azoknak, a kik általában nem tudományos könyveket vásárolnak — megéri.

A *Budapesti Szemle* márciusi kötete, mint az előbbiek, szintén sok érdekes és becses közleményt tartalmaz. Közli egyes terjedelemben gr. *Szécsényi Antalnak* Rafaélról írt ama tanulságos és a művészetek egy nevezetes korszakát jellemző tanulmányát, mely a Kisfaludy-társaság legutóbbi közgyűlésének is tárgya volt. *Török Aurél* folytatja *«Egy ősi emberfajta»* Az *Asia keleti szélén»* című néprajzi dolgozatát, a japáni szigeteket, először mutatja fel, az egyetemes művelődéstörténeti mozzanatok s fejlemények iránt érdeklődő külföld előtt. — A testes kötet ára 15 márká (9 frt o. é.), viszonyainkhoz képest kissé magas — de azoknak, a kik általában nem tudományos könyveket vásárolnak — megéri.

fol érveket. *Hertzka* Tivadar *«A valutakérdéshez»* című dolgozata következik ezután, majd pedig *«Szinhatás szemle»*, mely az operaszínház Wagner-előadásai alkalmából sok figyelemre méltót mond el. A könyvismertetésekben először is Salomon Ferenc *«Irodalmi tanulmányai»* vannak méltatva; egy másik ismertetés *Jókai Gróf* Benyóvszky Móricz emlékiratai és életrajza *«nak van szava»*. *«Az ínyestesterség könyvé»*-ről is megemlékezik egy ismertetés és dícséri törekvést. A *«Budapesti Szemle»* előfizetési ára egész évre 12 frt, félévre 6 frt.

Az *«Archaeologiai Értesítő»* legújabb füzeté (a IX. kötet 1. füzeté) *Hampel József* szerkesztése mellett az előbbi füzetekéhez hasonló jeles szakartalommal jelent meg.

Első ezike *Thallóczy* Lajos alapos tanulmánya: *«Az Ujlakyak siremléke»* főnyomata képmellékletekkel; a második ezikkben *Ebenhöch* Ferenc részletesen ismerteti a győri székesegyház régi flandriai szőnyegét, melynek képe Jézus imádságát tünteti föl, s egészen hasonló a trienti székesegyház egyik szőnyegéhez; mindenesetre ugyanazon mintá után készült és ugyanazon műhelyben. Győrbe Napragi Demeter volt kalocsai érsek által jutott. *Palszky* Károly is hozzá szól e műkéshez, s azt a meggyőződést nyilvánítja, hogy a szőnyeg Antwerpenben szőtték, még pedig Quentin Matsys (1466—1530) rajza után. A füzet többi közleményei: *«A régi magyar heraldikáról»*, *Csergheő* Gézától. *«Az aquincumi Medea-szobor»*, *Kuzsinszky* Bálinttól, *«míg Zichne Gyula a muzeumbeli Medea szobort írja le»*; *Wosinszky* Mór a tolna-megyei köcsödi őstelep leletét ismerteti. Az *«Archaeologiai Értesítő»* évenként öt füzetben jelenik meg; bolti ára 6 frt, egyes füzetek ára 1 frt 20 kr.

A *nagyváradi kir. jogakadémia százados multja* (1788—1888) című monografiát *Dr. Bozóky* Lajos, az akadémia igazgatója. Ez akadémiát is *Mária Terézia* alapította, s már 1780-ban megnyílt, de egyelőre csak bölcsészeti szakka, s nyolcz évvel később ruházattal fel jogtudományi karral. A régi, püspökségi rezidenciában, a Körösparton helyezték el, s ott volt a főgymnasiummal együtt egész 1873-ig mikor új épülete elkészült az uri utcában.

Bozóky nemcsak gondosan összegyűjtötte a száz év történetét, hanem fel is dolgozta, s a felsőbb oktatásig irányelveinek fejlődésével adja elő az ország egyik legelső tanintézetének multját, emlékedését. Sok adatot közöl, melyek általában a jogakadémiai történetre és közoktatásunkra vonatkoznak. Adja az igazgatók, tanárok rövid életrajzát, ismerteti a könyvtárt, az alapítványokat, sőt összeállította a tanulók névsorát is száz évről, a mennyire lehetett. Legtöbb volt a tanulók száma 1867-től 1871-ig, mindig több kétszázal. Most már sir apadt (a jelenlegi iskolai évben 81) mert az ifjuság nem tudul többé annyira a jogi pályára. Száz év alatt 8455 joghallgató és 8019 bölcsészethallgató nyert oktatást a nagyváradi akadémián. A terjedelmes könyv ára 1 frt 20 kr. s jövedelme a jogászegyelőz egylet javára van szánva.

«Az utolsó útköz 2453-ban». Regényes épező VIII énekben. Énekli a XXV. század végén a névtelen dalnok. *Irta Farkas* Gyula. — *Jókai* megírta a jövő század regényét — s *Ámbár* a regény a jelen költészeté, az életet s nem a jövő ábrándjait kell festenie, *Jókainak* nagy tehetsége s eleven fantáziája jogán megbocsátjuk, hogy a költészet határait kiterjesztési próbálta. De az épező annyira határozottan a mult költészeté s abban is kiválóan a mondáé, mely nem könyvekben, hanem a népek tudalmában él, hogy épezt a jövőről írni, a jövő évezred épeztát, a legnagyobb tehetségnek sem sikerülhetne. E mű írója pedig nemcsak nem a legnagyobb vagy legalább nagy tehetség, de általában nem is költői tehetség. Művében van némi érdekes furcsaság, de sokkal több a közönséges szülőkörűség, hogysem kuriozumnál egyébrek lehetne tekinteni. A következő zredőbe helyezze épező korát. S mért épen meghatározva 2453-ba? Mert ez az év az Atilla hun király 453-ban történt halálának kétezredik évfordulója. Szerzőnk pedig épezt tárgyal a hun-utód magyar nemzet akkori állapotát választotta. A magyar nemzet a világon az egyetlen, mely akkorra is megőrizte a keresztény hitet, s mivel a pápát az athéista román nép rég elűzték Rómából, ő a keresztény magyar nép körébe menekült s az új Vatikán a Gellérthegy tejején van, a Habsburg-utód magyar király palotája mellett, kinek főtanácsadója *Kossuth* Lajos egy unokája. Ez az ügyes ember oly gépeket és légnemet eszel ki, melylyel a magyar nép és a keresztény hit kiirtására egyesült összes athéista népet Európánál

és Ázsiának: a germán-, román- és szláv nagy néptömböket és azok minden hadait megsemmisíti. S ha e bolond dolgokat legalább ügyesen, jókaias fantáziával eszelné ki: de oly képtelenségek halmaza egész tudománya és művésze, hogy az embernek — akár mennyire erőltetjük is humorunkat, — bizony semmi kedve nem telik bennök. E mű az akadémia tavalyi Nádasdy-pályázatán versenyzett, de bírálói csak mint csudabogarat tartották említendőnek. A többi közt van benne fonográf is s a szerző komoly áhitattal sóhajt fel: «Vajjon mikor jó el már azon idő, hogy kiki saját otthonjában élvezhesse az etelvári zene és színházi előadásokat!» Hát majd 2453-ban, de mi azt nem érjük! Elég ebből ennyi. De a szerző még piros lapot is ragasztott borítéka belsejére, melyben művét «vallásos és hazafias irányja miatt (miatt!)» alkalmi ajándéknak kiválóan használhatónak» nyilvánítja. Mi nem kérünk belőle, de a ki kér, 1 frt 30 kr. postautalvány mellett megkaphatja a szerzőnél Nagy-Kállón.

A Nyelvtörténeti Szótár-ból, melyet az akadémia ad ki s Szarvas Gábor és Simonyi Zsigmond szerkesztettek, most jelent meg az ötödik füzet. A benne magyarázott s példákkal fölvilágosított szók elseje «elenged»; az utolsó a régies «felesedik», mely társulást, barátkozást jelent. Mint az eddigiekben, úgy az új füzetben is sok az érdekes nyelvhasználati a nyelvtörténeti adat. A füzet ára egy forint. A kiadó Hornyánszky-ozég készített a nagy munkához félbörkötést is. Még pedig egy-egy (25 ives) félkötetre való táblát 85 kr-ért.

Folyóiratok. A Kolozsvárt megjelenő *Petőfi-múzeum* március-áprilisi füzete is számos általános érdeklődő közleményt közöl a nagy költő műveinek elterjedéséről, egykoru bírálatokat, adatokat műveinek megjelenéséhez, és hasonmásban melléki az «Óriás» költemény kéziratát. — Az *Armenia* magyar-ormény havi szemle új füzete is tele van az örménység történetére és irodalmára vonatkozó cikkekkel, s ezenkívül számos aprósággal az örménység köréből. A füzetben dr. Molnár Antal képviselő nagyobb dolgozatot kezd meg «Az örmény jogról». — *Evangelikus Népiszkola*, nevelés- és oktatásügyi havi folyóirat indult meg újkör Sopronban, Kapt Gy. és Papp J. szerkesztésében, s az evangelikus tanításügyet jó erők támogatják benne. Előfizetési ára félévre 1 frt.

A regaleria vonatkozó végrehajtási rendeletek második füzete jelent meg a Lampel-féle könyvkereskedés kiadásában, közölve a pénzügyminiszeri utasítást az italmérségi kártalanításról szóló törvényezik végrehajtására, jegyzékkel, iratpéldákkal és betűsoros tárgymutatóval. Ára 50 kr.

Előfizetések. Dede Crescens Lajos 6-budai káplán a tud. akadémián az Oltváni díjat nyerte el «*A karthausiak Magyarországon*» című monografiájával. A szerző maga adja ki, illusztrációkkal, s előfizetést hirdet a 20—25 ivnyi műre 1 frt 50 kr-áival. Ez összeg a szerző nevére Ó-Budára czimezendő. — *Beszédek és elbeszélések tizenkét népdalamból* című kötetre hirdet előfizetést Horváth Antal tanár. Európa minden nyelvének írói képviselve lesznek a novella-gyűjteményben, melynek előfizetési ára 2 frt 30 kr. Megrendelhető a sárosmezei Demétyen.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia március 4-iki ülésén Halász Ignác levelező tag tartotta meg székfoglalóját, szólna s svédországi lapp nyelvjárásról, melyet ő a lapok közt tanulmányozott, az akadémia támogatásával utazván.

Előadta, hogy a lapp nyelvben szintén burjánzik a sok dialektus. s ezek közt akkora az eltérés, hogy az egyikben beszélő ember nem érti meg a másikon beszélőt. A négy főbb nyelvjárás: a finnmarki (norvégiai), a finországi, az oroszországi és a svédországi lap nyelv. E fődialektusok mintegy harmincz többé kevésbé élesen eltérő dialektusra oszlanak. A lapp nyelvjárások e burjánzása a lapok földrajzi elterjedéséből és egymástól való elszigeteltségéből magyarázható. Összevéve nincs több lap, mint 26,000, tehát kevesebben vannak, mint pl. Székeshérvár lakosai, s e csekély népesség majdnem akkora területen él szétzórva, a mekkora az osztrák magyar birodalom. Az előadó részletesen ismertette a svédországi lapp nyelvjárásokat és nyelvtani eltéréseit. Ezután Hunfalvy Pál olvasott fel nagyobb

OLTÁRKŐ.

MITHRAS-TEMPLOM.

MEDEA SZOBOR.

AZ Ó-BUDA-AQUINCUMI UJABB ÁSATÁSOK.

szabásu tanulmányt Thukydidesről, a Kr. e. 5-ik században élt görög történetíróról. Behatóan fejtegette Thukydidesnek a peloponnészi háborúról írt munkáját s ezzel kapcsolatban ismertette Zsoldos Benő pataki tanár fordítását.

A történelmi társulat márcz. 7-iki ülésén gr. Szécsen Antal, az új elnök, megköszönte a kiténtést, melyvel a közgyűlés megtisztelte.

Óváry Lipót tartott ezután felolvasást «Zsigmond király és az olasz diplomácia» czimen. A mantuai, velencei és milánói levéltraktusban tett kutatásai után nyújtott érdekes képet Zsigmondnak Olaszországgal való diplomáciai összeköttetéséről, és a pártviszályok által is dult Itáliáról. Ismertette a harmincz évnél tovább húzódtó magyar-velencei viszály fázisait, Velenceinek Zsigmond ellenségeivel, trónkövetelő versenytársával való ármánykodásait. Felolvasás után Óváryt megjelénzték. — Dr. Komáromy András vitakozott ezután a fölött, hogy vajon 1662-ben a költő Listi Lászlót feljették-e le gyilkosságért, méregkeverésért, hamis pénzverésért, vagy pedig unokatestvérért, mint ezt Csergheő Géza állította, egy német genealógus, Wissgrill adatai után. Komáromy, ki Listi életét és csufos halálát megírta, nagyobbbrészt egykoru okiratokból mutatja ki, hogy Wissgrill adatai megbízhatatlanok. A lefejezett Listi valóban a költő volt, gonosztevő és költő egy személyben, s irodalomtörténetünkben ezt a sötét lapot nem törölhetjük ki.

A földtani társulat márcz. 6-iki havi ülésén dr. Szédeczky Gyula Munkács vidékének geológiai viszonyairól terjesztett elő újabb adatokat. Dr. Posewitz Tivadar bemutatta Borneo szigetéről szóló művét, a mely nemrég jelent meg. Ismertette a Borneo szigetére tett fölfedező utazásokat és a sziget földrajzi meg földtani viszonyait. Dr. Staub Móríc az ama fossil növényekről érkezett, a melyeket 1887 nyarán Munkácson gyűjtött. A növények trachit-tufában fordulnak elő, és megegyeznek a hazánkban már ismeretes e nemű növényekkel. Dr. Schafarik Ferencz oly kőszkristályokat mutatott be Vizaknáról, a melyeken a kőzka alakján kívül a ritkábban észlelhető négy-szerhathusznógyes alak lapjai is mutatkoznak. Végül dr. Szontagh Tamás bemutatta *Lanacsek József* közt. küldeményét Felső-Esztergályról.

A Kárpát-egyesület budapesti osztályának márczius 8-iki választmányi ülésén a titkár bejelentette, hogy az utolsó ülés óta a tagok száma 131-el szaporodott, úgy, hogy ma már az osztálynak 454 tagja van, ezek az anya-egyesületnek is tagjai, még pedig 309-en, új tagok. A választmány bizottságokat küldött ki az utjelölések megkezdésére és kirándulások rendezésére Budapest környékén. Mihelyt kitavasodnak, megkezdődnek a vasárnapi kirándulások, melyek vezetését az e vidéken jártas tagok intézik. A helyi érdekű vasutak igazgatósága máris biztosította, hogy a tagok félórán utaznak, sőt 3—5 főnyi csoportok még olcsóbban.

MI UJSÁG.

A királyi család folytonosan a legnagyobb viszávonultságban él a budai királyi lakban. A király hetenkint kétszer nyilvános kihallgatásokat ad. *Ferencz Salvator* főherceg, *Mária Valéria* főhercegnő vőlegénye, minden héten eljön Budapestre, s egy vagy két napot a királyi család körében tölt. Az osztrák miniszterek közül e héten gr. *Taaffe* miniszterelnök és gr. *Welsersheimb* honvédelmi miniszter időztek Budapesten, valamint gr. *Kalnoky* külügyminiszter, kiket a király külön kihallgatáson fogadott.

Az özvegy trónörökös, *Stefánia* főhercegnétől Miramarból majdnem naponként érkezik levél vagy távirat az udvarhoz Ó Felsőgökhöz, de gyakran *Mária Valéria* főhercegnőhöz is czimezve, mivel az özvegy trónörökösnek élénk összeköttetés tart fenn. A kis *Erzsébet* főhercegnő is már többször papírra tette az ő gyermeki érzelmeit és soha sem mulasztja el «a drága jó nagymamának» kezeslőjét kifejezni. Ó felsége a királyné már nagyon vágyakozik meglátni kis unokáját s keresztleányát s a vágya a kedvezőbb időjárás beálltával azonnal teljesülni fog. — *Weilen* udvari tanácsos e héten elején Miramareba utazott, és ő felsége, az özvegy trónörökösnek jelentést tett «Az osztrák-magyar monarchia irásában és képmén» vállalati előhaladásáról.

Az elhunyt trónörökös. *Stefánia* főhercegné, *Novopaczkától*, *Defreggertől*, *L'Allemantól*, *Novopaczkától* és számos más kiváló művésztől vannak festmények, melyek nagy értéket képviselnek. A trónörökös végrendelete értelmében ezt a gyűjteményt a bécsi műtörténeti és az ausztriai múzeum közt fogják szétosztani. *Lacroma* szigetén nem a földvári marsalutis fogja a leltározást vezetni, mert az ut nagy költséggel járna, hanem egy hatóság a közelből fogna a munkálatokkal megbízni.

Maros-Tordamegye alispánja, *Sándor László*, felhívást bocsátott ki a megye lakosságához, adakozásra híván fel mindenkit arra, hogy a trónörökös emlékének *Görgöy-Szentimrén*, kedves vadászterületén, valami állandó és maradó jel állíttassék, kizárólag a megye lakossága által.

A bécsi kapuczinusok síroltja még mindig nyitva áll, hogy a trónörökös nyugóhelyét mindenki meg-

től, *Defreggertől*, *L'Allemantól*, *Novopaczkától* és számos más kiváló művésztől vannak festmények, melyek nagy értéket képviselnek. A trónörökös végrendelete értelmében ezt a gyűjteményt a bécsi műtörténeti és az ausztriai múzeum közt fogják szétosztani. *Lacroma* szigetén nem a földvári marsalutis fogja a leltározást vezetni, mert az ut nagy költséggel járna, hanem egy hatóság a közelből fogna a munkálatokkal megbízni.

A trónörökös utolsó vadászatai. Január havában a trónörökös több éjszakán át a *Mannswörth* melletti dunai szigeteken vízi sasra vadászott és megleste a madarakat alvóhelyeiken. Rövid idő alatt hat darabot ejtett el ebből a ritka fajta sasból. Január 18-án *Marchfelden* tuzokra vadászott a trónörökös és két tuzokot lőtt; februárban újabb vadászatot rendelt el. Jan. 20-án és 21-én az orthi területen cserkészett, 23-án pedig a *hütteldorfi* eszszári vadaskertben. Az orthi vadászatok után a trónörökös még azzal bucsuzott el a vadásztársaságtól: «Viszontlátásra!»

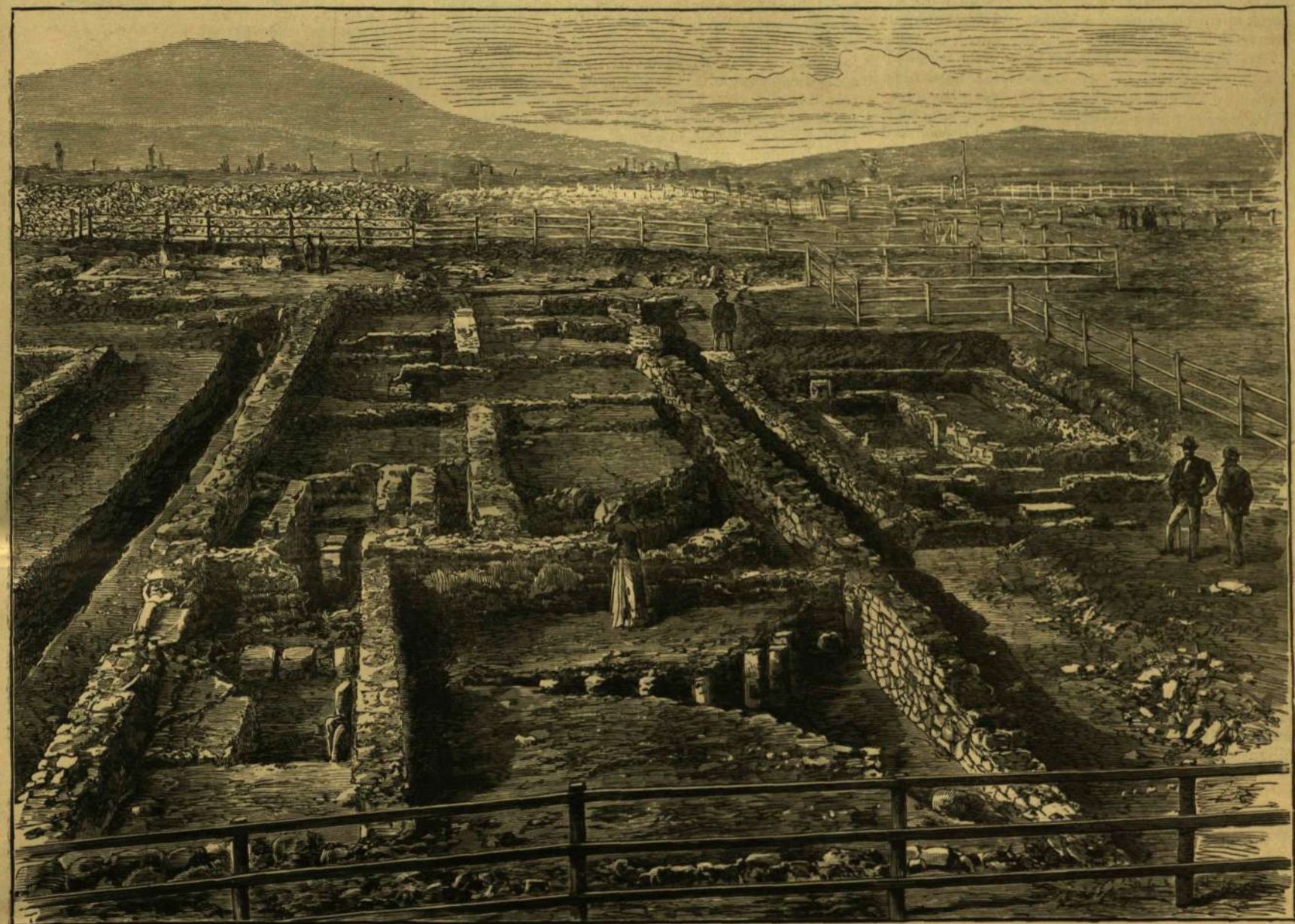
A meyerlingi kastélyról legutóbb a külföldi lapok azt a hírt hozták, hogy le fogják rombolni. Ez a hír, mint Bécsből jelentik, teljesen alaptalan; a király elrendelte, hogy az egész kastélyt, a trónörök-

összeget 40,000 frtnyi követelés terhel. — A mult hetekben meghalt *Kann Herman* pedig izraelita jótékony czélokra hagyott nevezetes összegeket, többi közt százezer frtot az izraelita sinlők házára, hol munkaképtelen vagy elaggott szegényeket látnak el.

Rökk Szilárd alapítványa. A Rökk Szilárd sok alapítványa közül egyikneknek sorsa már el van döntve. Az igazságügyi miniszter határozott már az összeg fő-öt, melyet a nemeslelkű aggasztván az ő rendelkezésére bocsátott. A három takarékpénztári könyvből 75,500 frt névértékű magyar papírjárdékokot lehetett venni, s a miniszter ebből segélyalapot létesít igazságügyi tisztviselők javára. Rökk Szilárd neve alatt fogják kezelni s kamataiból kétféle segélyt adnak: nevelési segélydíjat igazságügyi tisztviselők gyermekeinek s árvaiknak; és esetről-esetre való segélyt a megszorult alsóbb személyzetnek.

Házasság. A kapuczinusok budai vizávarosi templomában *Lóczy Lajos* műegyetemi tanár, jeles fiatal tudósunk, márcz. 2-án vezette oltárhoz *Marzsó Katát*, *Marzsó Lajos* kir. tanácsos leányát.

«*Kossuth Lajos iparvédegylete*» cím alatt az

AZ Ó-BUDA-AQUINCUMI UJABB ÁSATÁSOK. — A MULT NYÁRON FELASOTT HÁZCSOPORTOK. Weinwurm Antal fényképe után.

nézhesse. Most főképp idegenek keresik föl a kriptát. A folyosó, mely a sírboltba vezet, délelőtt 10 és 12 óra között mindig telve van. Az a sok koszoru, a mely a trónörökös koporsóját fedte, hamar elpusztult. Ma már csak a királynénak, az özvegy trónörökösnek, a kis *Erzsébet* főhercegnőnek, valamint *Gizella* és *Mária Valéria* főhercegnőnek koszoruit lehet látni rajta, a többi úgy van garmadába rakva a koporsó két oldalán. Az utolsó koszoru, melyet a koporsóra letettek, a csillagkeresztes hölgyek koszoruja volt: ezt a koszorut a requiem után vitték le a sírboltba. Hír szerint, az új nagy koporsó, melybe a trónörökös holttestét végleg elhelyezik, már a legközelebbi két hét alatt elkészül.

Rudolf trónörökös hagyatéka. Az elhunyt trónörökös hagyatékának leltározásával foglalkozó bizottság most a meyerlingi kastélyban folytatja munkáját, melyvel valószínűleg már el is készült. Most mennek *Meyerlingbe* a becsők, hogy jegyzékbe vegyék az ott levő butorokot, vadász- és mütárgyakat értékük szerint. A laxenburi kastélyban már véget érték a leltározási munkálatok, s el is szállították onnan a mütárgyak legnagyobb részét. Ezek közt a legbecsebbes a *heten darab aquarell-festményből* álló gyűjtemény, melyet az osztrák művészek tesztelése adott ajándékba a trónörökösnek menyegzője ünnepén. E gyűjteményben *Matejkától*, *Alt Ferencz-*

néhezse. Most főképp idegenek keresik föl a kriptát. A folyosó, mely a sírboltba vezet, délelőtt 10 és 12 óra között mindig telve van. Az a sok koszoru, a mely a trónörökös koporsóját fedte, hamar elpusztult. Ma már csak a királynénak, az özvegy trónörökösnek, a kis Erzsébet főhercegnőnek, valamint Gizella és Mária Valéria főhercegnőnek koszoruit lehet látni rajta, a többi úgy van garmadába rakva a koporsó két oldalán. Az utolsó koszoru, melyet a koporsóra letettek, a csillagkeresztes hölgyek koszoruja volt: ezt a koszorut a requiem után vitték le a sírboltba. Hír szerint, az új nagy koporsó, melybe a trónörökös holttestét végleg elhelyezik, már a legközelebbi két hét alatt elkészül.

Haynald Lajos kalocsai bibornok-érek több nap óta beteg fekszik a fővárosban, a «Nemzeti szálloda»-ban. Már két hét előtt gyöngélkedve jött fel Kalocsáról s itt szélhűdés érte febr. 26-ikán. Két napig mozdulatlanul fektűt s baloldala megmerevedett. Súlyos baja azonban enyhült, de most is igen gyöngye, s bal karját alig képes mozdítani. Orvosai előtt ismételten kifejezte azt a vágyat, hogy Kalocsára visszatérhessen. De erről addig, a mig erejét egészen vissza nem nyeri, szó sem lehet. Dr. Haynald Lajos betegsége a fővárosban a legszélesebb körben keltett részvétet. Naponként számosan kérdezősködtek az ősz főpásztor hogyléte fölül. *Pisztély János* munkácsi gör. kath. püspököt is szélhűdés érte néhány nap előtt a fővárosban, de állapotában tetemes a könnyebbülés.

Nagy hagyományok. Néhai dr. *Wagner János* egyetemi tanár végrendeletében a protestáns árvaházra nagy összeget hagyott. A családtagokra eső hátrahagyomány levonása után ez 207,000 forint, mely

iparoskör disztermében érdekes felolvasást tartott mult pénteken *Meláné Szalk Lúiza* urnő. Vonzóan ismertette közelétünkre a 40-es években jelentékeny befolyást gyakorló nemzeti intézmény keletkezését és üdvös hatását, a melyet a jelen nemzedék immár alig ósmer. A közönség élvezettel hallgatta a részletes tanulmányokon alapuló felolvasást, s a felolvasónó kellemes előadását lelkes éljenzéssel hállálta meg. A felolvasás egy részét melléklapunkban, a «V. krónika»-ban közöljük.

Zichy Mihály és az eperjesi hölgyek. A «*Segítség*» albumban tudvalevőleg *Zichy Mihály*nak van egy képe, mely Eperjes, Nagy-Károly és Torozsók városokat egy allegorikus csoport alakjában ábrázolta. A három nőalak felett egy angyal lebeg. Ezt a képet két izben is bemutatták Eperjesen élőképek alakjában és az élőképek, melyben *Bethlenfalvy*, *Dessewffy Radvány* és *Beór* asszonyok vettek részt, mind a kétszer nagy sikert arattak. A csoportozatot lefényképezték s a művészt egy tisztelője elküldött neki egy példányt. *Zichy Mihály* a szives megemlékezést a következő levélben köszönte meg:

MAUTHNER ÖDÖN

magkereskedése

József főherczeg Ő cs. és k. fensége udv. szállítója.

Budapest, IV. kerület, koronaherczeg-utcza 18. szám alatt.

A n. é. gazda- és kertészközönség figyelmébe ajánlja mindennemű

here, fű, takarmányrépa, konyhakerti, virág- és erdei magvakkal
dúsan ellátott raktárát.

A cég főárjegyzéke, mely 164 oldalra terjed és melyben 600 ábra könnyebbíti meg az egyes cikkek megválasztását, a magárjegyzékek közt határozottan a legnagyobb és legrészletesebb, kívánatra ingyen és bérmentve küldetik meg.

Alapított 1874

A cég mindama kiállításokon, melyeken részt vett, mindig az

első díjjal

lett kitüntetve.

Február 1-től május 1-ig az üzleti helyiségek reggeli 7 órától éjjel után 2 óráig nyitvák és így minden rendelés még beérkezte napján vétetikelintésalá.

Utánnyomás tilos.

Természet után rajzolva.

Természetes nagyság.

Pardicsam, Mauthner-féle javított «Präsident Garfield» 1 adag 35 kr.

11. SZÁM. 1889.

BUDAPEST. MÁRCZIUS 17. XXXVI. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre — 6 • Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre — 4 • Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt fél évre — 3 • Külföldi előfizetésekre a postailag meghatározott vitellij is csatolandó

PARNELL.

NYÁR közepe óta egy óriási pör tartá izgatottságban az angol közvéleményt, egy pör, mely Parnell, az írlandi nemzeti párt vezére s a világ egyik legelőkelőbb és legtekintélyesebb lapja, a «Times» között volt folyamatban.

E nagy világlap «Parnellizmus és a büntettek» cím alatt egy egész cikksorozatot közölt, egyenesen hazaárulással, sőt azzal is vádolva az írlandiak vezérét, hogy ő neki is része volt a phö-nixparki híres gyilkosságban, melynek Cavendish lord írlandi alkirály és Bourke államtitkár estek áldozatául, hogy egy gyékényen árult azokkal, kikre rábizonyították az összeesküvésekben, politikai gyilkosságokban, dinamit- és nitroglycerin-robbantásokban való részességet, hogy állandó levelezésben állt velők s pénzzel is segítette őket.

Ez állításának igazolására a city-lap a múlt év szeptember havában több rendbeli levelet is közölt, némelyiket kéziratban hasonmásban, hasábjain, állítván, hogy azokat Parnell írta a gyilkosbando tagjaihoz s kötelezvé magát, hogy bármikor fölmutatja a levelek eredetijét a bíróság előtt, sőt többet is, ha ennyi nem lenne elég.

Parnell eleinte eleget vélt tehetni jó hírnevének, ha a kompromittáló leveleket egyszerűen valótlán koholmányoknak jelenti ki, úgy gondolkozván, hogy a vádat bizonyítani a vádló tartozik. Pört indítani becsülete védelmére azonban vonakodott, daczára barátai sürgetésének, a kik abban a véleményben voltak, hogy ha tekintélyes állását a parlamentben és társadalomban meg akarja tartani, nem szabad az egyszerű tagadásnál maradnia, máskülönben már a pusztá gyanu is lesüllyeszti azokhoz, a kiknek czimboraságával vádoltatik.

S mikor «Írland koronázatlan királya», a hogy pártellenei gunyosan elkeresztelték, még akkor is habozott a pör megindításával: előállt egy O'Donnell nevű, máskülönben meglehetősen jelentéktelen egyéniség, a ki az előtt szintén tagja volt a nemzeti pártnak s azon a czimen, hogy a Parnellnek tulajdonított levelek közlése által ő is érintve van, ő indított a «Times» ellen becsületsértési keresetet.

A lap erre egész raktárát előszedé a bizonyítékoknak. Írlandból nem kevesebb, mint 92 tanut idéztek meg és szállítottak Londonba rendőri felügyelet alatt. Kihallgatásukra azonban

nem került a dolog, mert a pörnek hirtelen vége szakadt, kiderülvén, hogy a panaszlónak joga sem volt a «Times» közleményeit magára vonatkoztatni. Elverték a port a szerencsétlen panaszkodón s tizenötezer font sterlingnyi költséget sóztak a nyakába, melyet ugyan behajtani nem lehetett a szegény ördögön, — de a reklám, a tekintélyben való gyarapodás többet ért a «Times»-nak minden pénznél.

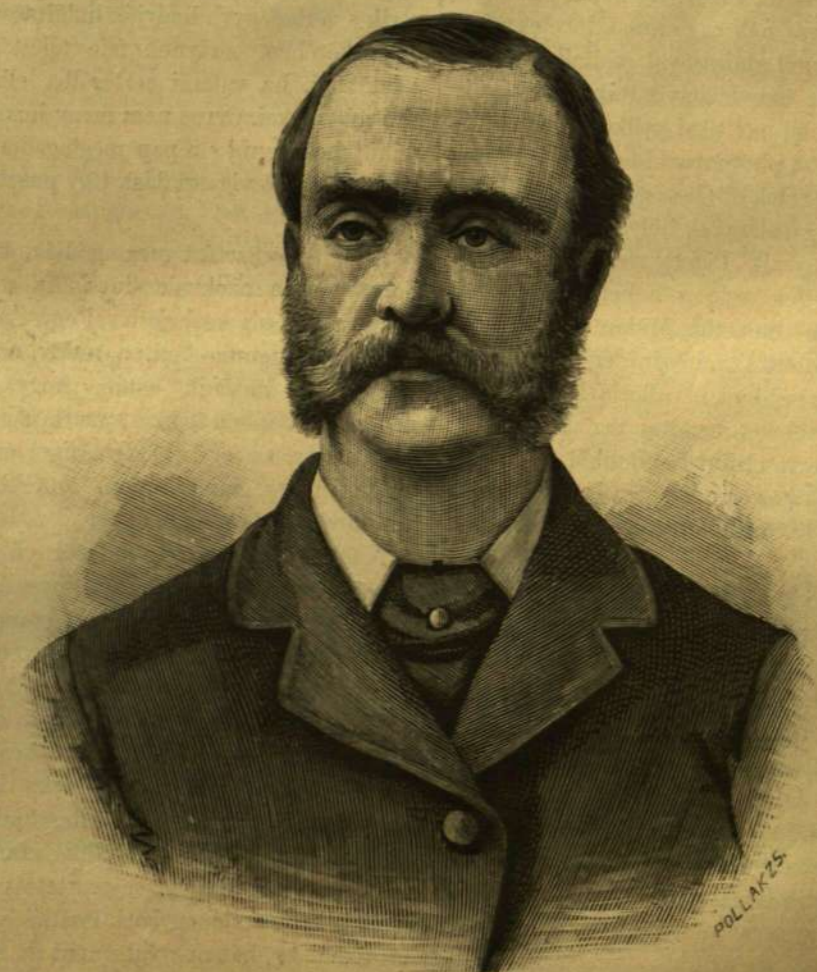
Parnell tekintélye ellenben annál érzékenyebb csapást szenvedett, annyival is inkább, mivel még ezentul is vonakodott pört indítani, azt adván okul, hogy ellenségei a végtelenig huznák-vonnák s az alatt az egész idő alatt ő megbélyegzett ember hírében állana.

Nagyon kicsinyesnek tűnt föl e fölfogás és kezdtek a gyanu alaposágában hinni már azok

is, kik az előtt tübbe merték volna tenni kezöket Parnellért. A «Times» diadalmában uszott s most már szükség nélkül is, önkényt vállalkozott, hogy a közlött levelek valódiságát beigazolja. Anglia legtekintélyesebb jogászai, kiket képviselőül választott, sőt maga a koronaügyész — Attorney-General — is, a ki a kormánynak is tagja, valódiaknak ítélték a leveleket s azok valódiságát bebizonyítani ígérték.

Parnell helyzete egyre kényesebb lett. A parlamentben ismételve tagadta ugyan, hogy ő írta volna a neki tulajdonított leveleket. Az volt rá a válasz, hogy kezdetben minden bűnös tagad.

Ekkor azt kívánta, hogy a parlament küldjön ki a maga kebeléből bizottságot, mely a dolgot megvizsgálja. Azt felelték: arra való a bírő.

PARNELL KÁROLY.